

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

جهاد تبیین (۲)
جهاد تبیین در شرایط تهاجم
ترکیبی دشمن

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام
نماندگی ولی فقیه در سپاه

جهاد تبیین (۲)

جهاد تبیین در شرایط تهاجم ترکیبی دشمن

تهیه‌کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام
نمایندگی ولی فقیه در سپاه

نویسنده: سیامک باقری چوکامی
ناظر علمی: عبدالله حاجی‌صادقی
واپایش نهایی: عبدالرحمن حیاتی اصل

ناشر: زمزم هدایت
صفحه‌آرا: مسلم خسروی
ناظر چاپ: ابراهیم اسماعیل‌زاده

چاپ: مرکز چاپ سپاه
قطع: پالتویی
نوبت: دوم / ۱۴۰۱
شمارگان: ۲۰۰۰

آدرس: قم، خیابان شهیدان فاطمی (دورشهر)، نبش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۳۰۷۳۵ / همراه: ۰۹۱۲ ۲۵۳۲۸ ۸۷

حقوق مادی و معنوی چاپ و نشر
برای انتشارات زمزم هدایت محفوظ است.

فهرست مطالب

- مقدمه ۷
۱. مهاجمان تهاجم ترکیبی ۹
۲. ابزارها و سلاح‌های مهاجمان ۱۷
- الف) رسانه‌های محور غربی ۲۱
- ب) رسانه‌های محور عبری ۲۶
- پ) رسانه‌های محور عربی ۲۹
- ت) رسانه‌های محور ضد انقلاب ۳۲
- ث) شبکه‌های اجتماعی ۳۳
۳. هدف‌های راهبردی در تهاجم ترکیبی دشمن ۳۹
۴. ریشه دشمنی در جنگ ترکیبی ۴۱
- الف) اسلام ناب ۴۱
- ب) ایران مستقل ۴۵
- پ) ایران قوی ۵۲
۵. کجا بودیم؟ کجا هستیم؟ ۵۷

- الف) حکومت گذشته ما دست‌نشانده وابسته بود، اکنون منتخب مردم و مستقل از بیگانه ۶۰
- ب) ارتش و نیروی مسلح قبل از انقلاب و پس از انقلاب ۶۴
- پ) سیاست خارجی ایران در گذشته کجا و الان کجا؟ ۶۷
- ت) اقتصاد گذشته و اقتصاد امروز ۷۰
- ث) رشد علم و فناوری الان کجا و دوران گذشته کجا؟ ۷۴
- ج) رشد توسعه انسانی در گذشته کجا بود و الان کجاست ۷۷
۶. جهاد تبیین ۷۹
- کتابنامه ۸۷

www.basirat.ir

مقدمه

از منظر قرآن کریم حق و باطل دو جریان تاریخ بشر است. تاریخ گواه است که جنگ در ابعاد مختلف همیشه بین حق و باطل وجود داشته و کمیت و کیفیت این منازعه نیز به تناسب پیشرفت بشر همواره دستخوش تحول بوده است. در قرن بیست و یکم با شکل جدیدی از جنگ روبه‌رو هستیم که در ادبیات نظامی به نام جنگ هیبریدی یا ترکیبی معروف است. به تدریج این اصطلاح از رویدادهای نظامی فراتر رفت و به هر راهبردی اطلاق شد که طرفین تخصص به منظور پیشبرد اهداف خویش از آن استفاده می‌کنند. در این معنای جدید، جنگ یا تهدید ترکیبی، پدیده بسیار گسترده‌ای از مبارزات و منازعات است که از میدان نبرد فیزیکی تا فشارهای اقتصادی نظیر تحریم‌های یک‌جانبه، چندجانبه و بین‌المللی و دیپلماسی اجبار تا وجوه گوناگون جنگ سایبری، دیپلماسی عمومی، جنگ نرم اعم از جنگ روانی، جنگ شناختی، تهاجم فرهنگی و... در بر می‌گیرد و تمامی این حوزه‌های متفاوت را به صورت هم‌افزا در یک پیکره واحد قرار می‌دهد.^۱

---

۱. برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به: محمد جولانی و قاسم فولادی، جنگ‌های ترکیبی مروری بر ادبیات، تهران، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، ۱۳۹۶.

اکنون جمهوری اسلامی ایران با چنین تهاجم ترکیبی روبه‌رو است. چنان‌که رهبر معظم انقلاب عَلَيْهِ السَّلَام فرمودند که دشمنان ما، امروز به یک تهاجم ترکیبی دست زده است؛ تهاجمی که ترکیبی از بازیگران خرد و کلان و دولتی و غیردولتی را در بر می‌گیرد و به صورت جبهه‌ای و دسته‌جمعی از طریق به‌کارگیری هوشمندانانه همه منابع قدرت سخت، نیمه‌سخت و نرم و همه ابزارها، شیوه‌ها، تکنیک و تاکتیک‌های نرم و سخت، تمام هدف‌های راهبردی نظام در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، دفاعی و امنیتی و... را همزمان مورد تهاجم قرار داده است. میدان اصلی این نبرد ذهن و قلب ملت ایران است و به زعم آنها فروپاشی نظام اسلامی نیز از طریق اشغال و تسخیر این میدان مبارزه میسر است؛ چرا که وقتی خاکریزهای معرفتی و نگرش افراد یا جامعه‌ای سست نشود و فرو نریزد، در برابر فشارها از خود مقاومت نشان می‌دهد و در مقابل آن می‌ایستد و دفاع می‌کند؛ اما وقتی خاکریزهای شناختی، اعتقادی و ایمانی نفوذپذیر شد، به تدریج و موربانه‌وار مقاومت‌های درونی خود را از دست می‌دهد.^۱ بنابراین، جهاد تبیین را زمانی می‌توان بهتر درک کرد و عمل نمود که تهاجم ترکیبی دشمن به درستی شناخته شود. لذا در این کتابچه تلاش شد ابتدا شرحی بر تهاجم ترکیبی ارائه شده و سپس در جمع‌بندی به نحوه جهاد تبیین اشاره می‌شود.

---

۱. سیامک باقری چوکامی، چهره پنهان سیاست، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۰.

(۱)

مهاجمان تهاجم ترکیبی

یکی از ویژگی‌کم سابقه تهاجم ترکیبی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران، تکرر و تراکم مهاجمان بهم مرتبط است که دارای کارویژه عمل جبهه‌ای، هدفمند و با سناریوهای مشترک و همزمان هستند. مهاجمان اصلی این جنگ، محور غربی، عربی و عبری و ایرانی وابسته و ضد انقلاب هستند.

الف) غرب: امریکا بازیگر اصلی در جنگ ترکیبی علیه ایران است. یکی از اقدامات آنها برای تهاجم ترکیبی، اتحاد و ائتلاف بین اپوزیسیون‌های مختلف و معارض ایران اعم از سلطنت‌طلبان، جمهوری‌خواهان، تجزیه‌طلبان قومی و گروه‌های معاند مذهبی و هماهنگ کردن راهبردها و تاکتیک‌های آنها بر ضد جمهوری اسلامی ایران است. امریکا راه‌اندازی رسانه‌های فارسی‌زبان و به‌کارگیری ضد انقلاب و مخالفان ایران در این رسانه‌ها و مدیریت رسانه‌های فارسی‌زبان برای برخورد هماهنگ و هم‌افزا را برعهده داشته است. شبکه‌سازی به عنوان یکی از فرایندهای اصلی در طراحی و مدیریت موفق براندازی نرم در راهبرد امریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌آید.

گرچه دولت‌های غربی مانند فرانسه، آلمان، انگلیس و کانادا در کنار امریکا در جنگ ترکیبی علیه ایران نقش آفرین هستند، اما در این بین، انگلیسی‌ها که همواره در کنار امریکا بوده‌اند، نقش ویژه و کلیدی در این جنگ دارند و بسیار حرفه‌ای عمل می‌کنند. بهره‌گیری این کشور از جنگ روانی با ابزار رسانه علیه ایران سابقه زیادی دارد. یک نمونه اشغال ایران در سال ۱۳۲۰ است که ابتدا با عملیات روانی، خطر فعالیت جاسوسان آلمانی در ایران را بزرگ‌نمایی نمودند و سپس قوای خود را وارد ایران کردند. در زمینه‌سازی این اشغال، لمبتون، وابسته مطبوعاتی سفارت انگلیس در تهران، از طریق تهیه گفتارها و تفسیرهایی که از برنامه فارسی «بی.بی.سی» لندن پخش می‌شد جایگاه محوری داشت و تقریباً تمامی مطالبی که علیه شخص رضاشاه در شهریور سال ۱۳۲۰ از برنامه فارسی بی.بی.سی پخش شد، توسط لمبتون تهیه و به بی.بی.سی.سی.سی مخابره می‌شد.^۱ هم‌اکنون شبکه بی.بی.سی.سی.سی برنامه‌ریزی خود را برای ۱۷۰ میلیون مخاطب فارسی زبان با بهره‌گیری از ۱۵۰ خبرنگار، ۱۵۰ نیروی فنی و ۵۰ نیروی اداری و با تمرکز بر بیش از صد دفتر خبری در دنیا طراحی نموده^۲ و به شدت علیه ایران فعالیت می‌کند.

۱. محمود طلوعی، «در آینه زمان»، مجله بخارا، ش ۸۰، فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۰، ص ۶۳۷.

۲. رضا سیف‌پور، «کارکردهای بی.بی.سی.سی.سی فارسی در جنگ نرم علیه ایران»، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، دسترسی در:

<http://bcir.pchi.ir/show.php?page=contents&id=9758>

ب) رژیم صهیونیستی: این رژیم نیز همه امکانات سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و مغزافزاری خود را در این تهاجم ترکیبی علیه ایران بسیج کرده است. مأموریت یگان نظامی ۸۲۰۰ این رژیم،^۱ یکی از اقدامات نرم‌افزاری علیه ایران به‌شمار می‌آید. گفته می‌شود در این یگان حدود پانصد زن و مرد که همگی به زبان فارسی مسلط بوده و در زمینه علوم کامپیوتری نیز بین آنان هکرها، ماهری وجود دارد که روزانه فقط پشت کامپیوتر می‌نشینند و به تولید پیام‌ها و ارسال آن به مرتبطين خود در داخل و خارج کشور می‌پردازند. به طور مثال یکی از توئیت‌های این مرکز برای ایرانی‌ها این است: «من رقص دختران هندو را از نماز پدر و مادرم بیشتر

---

۱. «پس از نیروی هوایی این رژیم، بزرگترین واحد ارتش رژیم صهیونیستی واحد ۸۲۰۰ است. مأموریت شنود، رمزگشایی از کدهای رایانه‌ای، جنگ و دفاع سایبری، ساخت انواع بدافزارها و هر آنچه که در حوزه جاسوسی و جمع‌آوری اطلاعات و یا ضربه‌زدن به سایر کشورها با استفاده از تجهیزات فنی امکان‌پذیر است را انجام می‌دهد. با آغاز موج بیداری اسلامی در منطقه غرب آسیا، ورود به فضای شبکه‌های اجتماعی به مأموریت‌های واحد ۸۲۰۰ اضافه می‌شود و این واحد، جاسوسی از ایمیل‌ها، فیسبوک، توئیتر و سایر شبکه‌های اجتماعی را در دستور کار خود قرار می‌دهد. هم‌اکنون صدها تن از اعضای این بخش از واحد ۸۲۰۰، در پوشش کاربران فضای مجازی در کشورهای مختلف جهان، مشغول شایعه‌پراکنی، ترور شخصیتی رهبران مستقل جهان، ایجاد درگیری‌های مذهبی و سیاسی و... هستند» (خبرگزاری تسنیم، «واحد ۸۲۰۰؛ سری‌ترین یگان اطلاعات نظامی اسرائیل»، دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/03/13/1737650>، ۱۳ خرداد ۱۳۹۷).

دوست دارم. چون آنها از روی عشق می‌رقصند و اینها از روی عادت نماز می‌خوانند!!^۱ ارتش مجازی «هازبارا»^۲ ظرفیتی دیگری است که تلاش دارد افکار عمومی ایران را مهندسی نماید.

پ) عربستان سعودی: نقش سعودی‌ها به‌ویژه از زمان محمد بن سلمان نیز در این جنگ ترکیبی قابل توجه است. این کشور نیز با همه ابزارهای سخت و نرم در راستای راهبرد مهار و فروپاشی ایران نقش آفرینی می‌کند. سعودی‌ها در حوزه سخت‌افزاری و نرم‌افزاری رسانه‌ها برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی مردم ایران سرمایه‌گذاری هنگفتی را انجام داده است. این کشور با تأسیس مرکز سایبری موسوم به «مرکز اعتدال» که مقر مرکزی آن در شهر ریاض است، با مأموریت طراحی و اجرای عملیات روانی و ناآرام کردن محور مقاومت و ایران پا به پای محور غربی و عبری عمل می‌کند.^۳ یکی از شواهد عمل ترکیبی این نوع مراکز در هجمه علیه ایران، پشتیبانی گسترده اندیشکده‌ها و سرویس‌دهنده‌های بزرگی چون فیس‌بوک، توئیتر و گوگل از این مرکز است، به گونه‌ای که این سرویس‌دهنده‌ها، پایش و تحلیل محتوای سفارش داده شده را به صورت انبوه و یا موردی برای این مرکز انجام می‌دهند. یکی از عملیات‌های مهم مرکز اعتدال از ابتدای تأسیس، راهبری

۱. «مأموریت بهانیت، برپایی جنگ روانی بر ضد ایران است»، دسترسی در: <https://montazer.ir/content>، ۱ تیر ۱۳۹۵.

۲. Hasbara.

۳. «مأموریت بهانیت، برپایی جنگ روانی بر ضد ایران است»، همان.

اغتشاشات خیابانی و تخریب اعتماد عمومی به نظام‌های حاکم در لبنان، عراق و ایران در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ در بستر شبکه‌های اجتماعی بوده است.^۱ محمد بن سلمان، ولیعهد سعودی به موازات راهبرد ترامپ و نتانیاهو گفته بود: «ما جنگ را به داخل ایران می‌کشانیم.»^۲ در هر صورت، تلاش‌های سعودی‌ها در چهار حوزه سیاسی، اقتصادی، نظامی و رسانه‌ای برای مغلوب کردن نظام جمهوری اسلامی ایران به پررنگ‌ترین شکل ممکن ادامه دارد.

ت) ضد انقلاب و مخالفان: این محور از سلطنت طلب گرفته تا منافقین، ملی‌گراها، مارکسیست‌ها و سبزها، بهائیان و دیگر فراریان ضد انقلاب و... به مثابه پیاده‌نظام مثلث غربی، عربی و عبری عمل می‌کنند. مهم‌ترین مأموریت این محور در جنگ ترکیبی، مشورت‌های تخصصی از شرایط ایران به بازیگران اصلی جنگ ترکیبی، مدیریت رسانه‌ای جنگ شناختی، روانی، نفوذ و جاسوسی و موج‌سواری بر مشکلات داخل کشور است. هر یک از گروه‌ها و شخصیت‌های ضد انقلاب خارج‌نشین با انگیزه‌ها و تاکتیک‌های مختلف به تناسب ظرفیت‌هایی که دارند، دارای نقش‌هایی در ذیل راهبردهای مثلث مزبور هستند. به عنوان نمونه

---

۱. خبرگزاری فارس، «نقش مرکز اعتدال سعودی در بحران‌های منطقه‌ای و بین‌المللی»، دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/news/001183>، ۱۶ آذر ۱۳۹۹.

۲. آفتاب‌نیوز، «بازتاب اظهارات ضدایرانی وزیر دفاع ریاض علیه تهران»، دسترسی در: <https://aftabnews.ir/fa/news/443021>، ۱۳ اردیبهشت ۱۳۹۶.

عملکرد منافقین نشان می‌دهد که در این جنگ مأموریت چندمنظوره‌ای برعهده دارد. در واقع از زمانی که این گروهک تروریستی با هواپیماهای مسافربری امریکایی به آلبانی منتقل شد، با حمایت‌های مالی و دیپلماتیک دولت‌های غربی به‌ویژه امریکا، انگلیس، رژیم صهیونیستی و سعودی‌ها تمام قد علیه ایران فعالیت می‌کنند. یکی از مراکز مهم عملیات آنها علیه ایران، در یک زمین ۳۴ هکتاری در قلب آلبانی است که امریکایی‌ها به این گروهک هدیه داده و با دلارهای سعودی‌ها، مجهز به همه امکانات مورد نیاز آنها برای جنگ شناختی علیه ایران شده است. شبکه الجزیره در گزارشی نشان داد چگونه گروه تروریستی سازمان منافقین عمدتاً در کمپ‌هایی مجهز در آلبانی با استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر افکار عمومی مردم ایران و مردم جهان تأثیر می‌گذارد. ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ تن از اعضای این گروه تروریستی برای مدیریت ده‌ها هزار حساب کاربری فعالیت می‌کنند که با دستورالعمل‌های مشخصی سازماندهی می‌شوند. آنها در این مأموریت، در کمپ آلبانی هزاران حساب مجازی را با نرم‌افزارهای روباتی و به صورت خودکار مدیریت می‌کنند.^۱ دولتمردان امریکایی مانند جان بولتون ارتباط بسیار نزدیکی هم با منافقین دارند. جان بولتون دیدارهای متعدد با مریم رجوی، و حضور و سخنرانی در برخی از برنامه‌های عمومی

---

۱. خبرگزاری میزان، «در کمپ آلبانی هزاران حساب مجازی را با نرم‌افزارهای روباتی و به صورت خودکار مدیریت می‌کنند»، دسترسی در:

<https://www.mizan.news/fa/news/484903>، ۲۵ دی ۱۳۹۷.

این گروه داشت. بولتون تابستان سال ۱۳۹۷ در گردهمایی سازمان مجاهدین وعده داد «تا قبل از سال ۲۰۱۹م، ما که اینجا هستیم، در تهران جشن خواهیم گرفت.»^۱ امریکایی‌ها و سایر دولت‌های محور جنگ ترکیبی بر روی سلطنت‌طلب‌ها هم حساب ویژه‌ای باز کردند. این جریان از پشتیبانی‌های اطلاعاتی و امنیتی و مالی امریکا، انگلیس و صهیونیست‌ها و دلارهای نفتی سعودی‌ها ارتزاق می‌کند. انجمن پادشاهی ایران که با نام تندر نیز شناخته می‌شود، یکی از گروهک‌های سلطنت‌طلب تروریستی است که برای بی‌ثبات‌سازی در داخل ایران ساخته شد و پس از چند سال وزارت اطلاعات موفق شد جمشید شارمهد، رهبر این گروهک و مدیر رادیو تندر را طی «عملیاتی پیچیده» در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۹۹ دستگیر نماید.

---

۱. بی.بی.سی فارسی، «واکنش سخنگوی شورای نگهبان ایران به سمت تازه جان بولتون»، دسترسی در: <http://www.bbc.com/persian/iran-43516505>، ۳ فروردین ۱۳۹۷.

ابزارها و سلاح‌های مهاجمان

ابزارهای تهاجم ترکیبی بسیار متنوع است؛ به طور کلی تهدید نظامی (مبتنی بر رعب‌آفرینی، بی‌ثباتی و ترور و...)، جنگ اقتصادی با سلاح تحریم (مبتنی بر ایجاد درد و رنج در زندگی مردم) و جنگ شناختی و روانی با سلاح رسانه و فضای مجازی (مبتنی بر مدیریت ادراک و وارونه نشان دادن حقایق مربوط به ایران) و جنگ اطلاعاتی با ابزار نفوذ (مبتنی بر جاسوسی، شبکه‌سازی و جریان‌سازی علیه نظام در داخل) و جنگ فرهنگی اعتقادی با ابزارهای ارتباطی، آموزشی، هنری و سینمایی (مبتنی بر نفی هویت فرهنگی و ملی کشور) پنج ستون راهبردی تهاجم ترکیبی هستند که در یک پیکره واحد و به صورت هم‌افزا عمل می‌کنند.

همه اذعان دارند که اقدام نظامی علیه ایران ممکن نیست و همین امر موجب شد که رویکرد بازیگران تهاجم ترکیبی از سلاح نظامی، فقط برای رعب‌آفرینی و اقدامات کم‌شدت استفاده کنند. در واقع انتظار اصلی مهاجمانی مانند امریکا، رژیم صهیونیستی و سعودی‌ها که هر از چند گاهی سخن از تهدید نظامی به میان می‌آورند، ایجاد اختلال در نظام محاسباتی ملت ایران و

تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران جمهوری اسلامی است. در این راستا، در دو دوره اوباما و ترامپ، تهدیدات نظامی امریکا در کنار جنگ روانی پرحجم سبب شد تا جریان اصلاح‌طلب و بعضی از شخصیت‌های سیاسی دچار اشتباه محاسباتی شوند و احساس کنند که ایران واقعاً در پرتگاه جنگ قرار گرفته است و لذا پیشنهاد تسلیم و سازش را به رهبر معظم انقلاب (ع) داده بودند. اما با ایستادگی و مقاومت معظم‌له، بر همگان آشکار شد که تهدید نظامی بلوفی بیش نبود. بنابراین، مهم‌ترین ابزارهای جنگ ترکیبی در شرایط کنونی سلاح تحریم، نفوذ و رسانه (اعم از شبکه‌های ماهواره‌ای، اینترنت و شبکه‌های مجازی) است. اهداف سلاح تحریم علاوه بر جلوگیری از پیشرفت کشور، متلاشی کردن اقتصاد و به‌وجود آوردن دولت ورشکسته، به‌ستوه آوردن ملت ایران و خشمگین کردن آنها برای شورش علیه دستگاه حکومت است. ریچارد نفیو معمار تحریم‌های ضد ایرانی در دولت دوم اوباما گفت: «هدف از اعمال تحریم‌ها، ایجاد سختی است یا به عبارت بهتر ایجاد درد و ناکامی، به نوعی که کشور هدف تحریم‌ها، رفتار خود را تغییر دهد.»^۱ حجم تحریم‌هایی که مهاجمان ترکیبی علیه ایران وضع کرده‌اند، عمق خصومت مثلث غربی، عربی و عبری را نشان می‌دهد. بنابر گزارش سایت «کاستلوم»^۲ که بانک اطلاعات

---

۱. ریچارد نفیو، هنر تحریم‌ها نگاهی از درون میدان، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۷.

2. Al.Castellum.

ردیابی تحریم‌های جهانی است، ۳۶۱۶ مورد تحریم علیه ایران تاکنون اعمال شده است. ایران تا قبل از حمله روسیه به اوکراین، در صدر تحریم‌های ظالمانه غربی‌ها در جهان قرار داشت.

با وجود واقعیت‌های مربوط به کاربرد ابزارهای تهدید نظامی، فشار اقتصادی، نفوذ اطلاعاتی و خرابکاری، سلاح رسانه از اهمیت راهبردی تری برخوردار است. در واقع جمع‌بندی غرب این است که کارایی ابزارهای موصوف برای شرایط ایران، بدون سلاح رسانه قابل تصور نیست. از همین رو، رهبر معظم انقلاب علیه السلام فرمودند که: «اگر جریان تحریف شکست بخورد، جریان تحریم قطعاً شکست خواهد خورد.»^۱ یکی از کارکردهای جنگ رسانه،^۲ تحریف حقایق جامعه و معارف و تاریخ انقلاب اسلامی است. علت اولویت یافتن ابزار رسانه با تکنیک‌هایی مانند روایت‌سازی‌های دروغین و تحریف حقایق در جنگ ترکیبی، نقش و محوریت اراده‌ها در این عرصه نوین جنگی است. با وجود این، تهدید، تحریم و تحریف جایگاه خود را در جنگ ترکیبی پیدا می‌کند. چون هدف هر سه، شکستن اراده ملت ایران و تغییر رفتار و

---

۱. بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان، ۱۳۹۹/۵/۳.

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=46146>

۲. «جنگ رسانه‌ای به معنی استفاده از رسانه‌ها برای تضعیف کشور هدف و بهره‌گیری از توان و ظرفیت رسانه‌ها (اعم از مطبوعات، خبرگزاری‌ها، رادیو، تلویزیون، اینترنت) و اصول تبلیغات به منظور دفاع از منافع ملی است» (محمد سلطانی فر، «پژوهش‌نامه رسانه و جنگ نرم»، فصلنامه عملیات روانی، ش ۳۵، بهار ۱۳۹۲).

واژگونی نظام جمهوری اسلامی ایران است. به همین جهت است که رهبر معظم انقلاب عجله به طور مکرر می‌فرماید: «شیاطین با ابزار رسانه دائماً در حال ترویج دروغ و تزئین حرف‌های بی‌مبنا هستند تا با کاهش ایمان و اعتماد به نفس عمومی، ملت را مأیوس و ناامید کنند.»^۱

از این رو، محور و کانون جنگ ترکیبی را باید در جنگ رسانه‌ای دید، زیرا سایر ابزارها و سلاح‌های جنگ ترکیبی بدون آن اثربخش نیستند. با این شرایط امروز جبهه‌ای از رسانه‌های غربی، عربی، عبری و ضد انقلاب، ملت ایران را تحت شدیدترین بمباران خبری، شبهه‌افکنی، تردیدسازی، روایت‌سازی جعلی و پادروایت‌سازی قرار می‌دهند. سلاح رسانه‌ای بر سه بستر شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی ماهواره‌ای، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی مأموریت بمباران جعلیات، شبهات، تحریفات، قلب واقعیت‌ها، شایعات و دروغ‌پردازی‌ها علیه ایران را برعهده دارند. از زمانی که ماهواره اختراع شده تاکنون حدود ۲۰ هزار شبکه ماهواره‌ای در جهان فعال است. در کل جهان ۳۰۰ ماهواره تلویزیونی فعال است، که از این تعداد ۱۱۶ ماهواره فضای ایران را پوشش می‌دهند. شبکه‌های فارسی‌زبان که فقط برای فارسی‌زبانان و خصوصاً ایرانی‌ها برنامه تولید و پخش می‌کنند، هم‌اکنون به بیش از ۱۶۰ کانال رسیده است. پرسشی که در برابر این همه شبکه‌های فارسی

۱. بیانات امام خامنه‌ای عجله در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۴۰۰/۱۲/۱۹.

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=49759>

زبان رایگان، طرح می‌شود این است که چرا غرب در حالی که بیش از یک میلیارد و پانصد نفر چینی زبان و ۸۰۰ میلیون نفر فرانسوی زبان در این جهان زندگی می‌کنند، فارسی زبانان را بر تمامی آنها ترجیح داده‌اند و با هزینه‌های زیاد آنها را در اختیار ایرانی‌ها قرار دادند؟ شاید با مروری بر جایگاه جنگ رسانه‌ای در محورهای اصلی جنگ ترکیبی، جواب این سؤال روشن شود.

الف) رسانه‌های محور غربی

در رأس محور غربی، رسانه‌های امریکایی قرار دارد که هم جنگ رسانه‌ای عظیمی را علیه جمهوری اسلامی در ابعاد مختلف راه انداخته و هم مدیریت آن را در جنگ ترکیبی برعهده دارد. وظیفه این جنگ بر عهده «سازمان رسانه‌های جهانی امریکا»^۱ (USAGM) است. «صدای امریکا»، «رادیو آزاد اروپا / رادیو آزاد»، «رادیو فردا»، «رادیو آزاد آسیا»، «شبکه الحره» و چند رسانه دیگر تحت نظر این سازمان پروپاگاندا فعالیت می‌کنند. این سازمان به ظاهر اطلاع‌رسانی و حمایت از آزادی و دموکراسی، در بخشی از گزارش عملکردش در سال مالی ۲۰۲۰م (این سند فوریه ۲۰۲۰م ارائه شده است) اشاره کرده است که این سازمان یک شبکه به نام (VOA 365) (صدای امریکا) با هدف جنگ تبلیغاتی علیه ایران

---

۱. سازمان رسانه‌های جهانی امریکا که تا سال ۱۳۹۷ نامش «شورای همکاران پخش» (بی.بی.سی) بود، خودش را یک آژانس مستقل دولتی توصیف می‌کند؛ اما بودجه مستقیم خود را از دولت امریکا دریافت می‌کند و عملکردش تحت نظارت کنگره امریکا قرار دارد.

راه‌انداخته است. در این سند آمده است: «راه‌اندازی VOA 365 با همکاری رادیو آزاد اروپا قرار است شبکه‌ای با فعالیت شبانه‌روزی در هر هفت روز هفته باشد. این شبکه بر اساس دیدگاه سازمان رسانه‌های جهانی در حال تبدیل شدن به شبکه پخش شماره یک در ایران است.» براساس اسناد درخواست بودجه سازمان «USAGM» برای سال مالی ۲۰۲۱م، ۳/۶۳۷ میلیون دلار برای پیشبرد مأموریت‌های خود بوده است. این سازمان در سال مالی ۲۰۱۹م بیش از ۸۰۰ میلیون دلار برای پیشبرد پروپاگانداي امریکا هزینه کرده و برای سال مالی ۲۰۲۰م بیش از ۸۱۰ میلیون دلار (با احتساب هر دلار ۲۴ هزار تومان، معادل ۱۹/۵ هزار میلیارد تومان) دریافت کرده است. بخشی از این بودجه علیه جمهوری اسلامی ایران مصرف شده است. به اعتراف بریان هوک نماینده ویژه امور ایران در دولت پیشین ایالات متحده، حدود ۱۷ میلیون دلار علیه ایران اختصاص یافته بود.

بررسی کارنامه صدای امریکا (VOA 365) که زیر نظر این سازمان است نشان می‌دهد که به لحاظ کمیت، دولت جمهوری اسلامی ایران آماج بیشترین تبلیغات منفی از ناحیه این رسانه بوده است و به لحاظ کیفیت نیز، سه موضوع انقلاب اسلامی، ولایت فقیه و رهبری نظام، در صدر اهداف تخریبی آن قرار داشته‌اند. جنگ رسانه‌ای صدای امریکا علیه انقلاب اسلامی این است که انقلاب اسلامی از اساس، بیهوده بوده و نظام برآمده از آن ناکارآمد و ولایت فقیه نیز علت اصلی مشکلات کشور است. همچنین

برنامه‌های تلویزیونی این شبکه به گونه‌ای طراحی و تولید می‌شوند که به مخاطب القا کنند: انقلاب از مسیر اولیه منحرف شده و دستاورد مثبتی برای مردم و کشور نداشته است.^۱ این رسانهٔ امریکایی برای اثربخشی برنامه‌های جنگ شناختی و روانی خود علیه جامعهٔ ایران، بیشترین استفاده از افراد ضد انقلاب و مخالف نظام اسلامی ایران را می‌برد. افرادی همچون علی‌رضا نوری‌زاده، مهدی خلجی، سیروس آموزگار، عباس میلانی، احمد باطبی، مهرانگیز کار، عیسی سحرخیز، ماشاءالله شمس‌الواعظین، شاهین فاطمی و الهه هیکس از تحلیل‌گران ثابت و متغیر این شبکه بوده‌اند.^۲

علاوه بر این، بسیاری از رسانه‌های دیگر امریکا مانند «سی‌ان‌ان»، «بلومبرگ»، «سی‌بی‌اس»، «ای‌بی‌سی» و ده‌ها روزنامه، شبکهٔ خبری و... علیه ایران اخبارهای جعلی منتشر می‌کنند که اگرچه مستقیماً زیر نظر دولت امریکا اداره نمی‌شوند، اما وابسته به چند شرکت معدود هستند که منافع آنها هم در حفظ ساختار حاکمیت امریکا و پیشبرد اهداف کلان این کشور است، که در امریکا از این رسانه‌ها به عنوان «رسانه‌های شرکتی» یاد می‌شود.

---

۱. مسعود محمدی، ارزیابی و تحلیل عملیات رسانه‌ای غرب علیه جمهوری اسلامی ایران؛ مروری بر صدای امریکا، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۲۳-۲۸.

۲. همان، ص ۴۲.

در هر صورت سرمایه‌گذاری دولت امریکا در جنگ رسانه‌ای علیه ایران محدود به موارد بالا نیست؛ علاوه بر آن به اعتراف معاون سخنگوی وزارت خارجه امریکا در اسفند سال ۱۴۰۰ «مرکز تعامل جهانی (از نهادهای وزارت خارجه امریکا) ۴۰ میلیون دلار برای حمایت از طرح‌هایی در مقابله با حجمه‌های تبلیغاتی کشورهای خارجی اختصاص داد.»^۱ همچنین این مرکز و «سازمان رسانه‌های جهانی امریکا» در کنار «آژانس ایالات متحده امریکا برای توسعه بین‌المللی» (USAID)، «بنیاد جامعه باز»، مرکز «وودر ویلسون»، «خانه آزادی»، «صندوق موقوفه ملی برای دموکراسی» (NED)، «مؤسسه دموکراتیک ملی»، «مؤسسه ملی جمهوری خواهان»، «بنیاد فورد»، «بنیاد برادران راکفلر»، «بنیاد دموکراسی در ایران»، «مرکز مستندسازی اسناد حقوق بشر ایران» و ده‌ها سازمان دیگر تشکیلات جنگ نرم دولت امریکا را تشکیل می‌دهند^۲ و تمام اینها به صورت هماهنگ برای جمهوری اسلامی ایران برنامه دارند. جالب است که در بودجه ۲۰۲۲م امریکا که به کنگره این کشور ارائه شده است، ۱/۹ تریلیون دلار جهت مقابله با «نفوذ» ایران، چین و روسیه در سرتاسر اروپا و اوراسیا با تمرکز ویژه بر خاورمیانه اختصاص یافته است. در همین راستا، امریکا بودجه ۸۰۰ میلیون دلاری برای شبکه‌های تلویزیونی بین‌المللی جهت هدف قراردادن

---

1. <https://defapress.ir/fa/news/316295>.

۲. خبرگزاری تسنیم، «بررسی بودجه‌های رسانه‌ای علیه ایران»، دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/2309777>، ۲۹ تیر ۱۳۹۹.

مخاطبان در ایران، چین و روسیه و همچنین کشورهای آفریقایی و خاورمیانه در نظر گرفته است. به همین جهت گفته می‌شود که امریکا در رأس جنگ ترکیبی قرار دارد و در این تهاجم، ابزار رسانه برای راه‌اندازی جنگ شناختی، جنگ روایت‌ها، جنگ روانی و... از جایگاه راهبردی برخوردار است.

نقش انگلیس نیز در تهاجم ترکیبی، علیه ایران، کمتر از امریکا نیست. انگلیسی‌ها هم سرمایه‌گذاری زیادی برای جنگ رسانه‌ای علیه ایران انجام داده‌اند. به عنوان نمونه درست ۵ ماه قبل از انتخابات سال ۱۳۸۸، دولتمردان انگلیس تصمیم گرفتند تلویزیون فارسی بی‌بی‌سی را با بودجه‌ای هنگفت از سوی وزارت امور خارجه بریتانیا راه‌اندازی نمایند. «گوردن براون» وزیر وقت دارایی انگلیس، که مدتی بعد به نخست‌وزیری رسید گفت: «دولت انگلیس ۲۲ میلیون دلار برای تأسیس این شبکه اختصاص داده و بودجه سالانه این شبکه هم از سوی دولت انگلیس تأمین می‌شود.» همچنین فرح پهلوی نیز در بازدیدی که از بی‌بی‌سی فارسی داشت، ۵۰۰ هزار دلار به این شبکه تقدیم کرد و اشرف پهلوی نیز سود یکی از سپرده‌های مالی هنگفت خود را به بی‌بی‌سی پیشکش کرد. در حال حاضر بودجه سالانه این شبکه ۱۵ میلیون پوند است.^۱ تلویزیون من و تو برای جبران ضعف‌های

---

۱. شبکه العالم، «بن سلمان، سرمایه‌گذار پشت پرده اینترنشنال؛ manoto و BBC به کجا وصلند؟»، دسترسی در: <https://fa.alalam.ir/news/3867566>.
۱۹ اسفند ۱۴۰۰.

بی‌بی‌سی فارسی با هدف مبارزه رسانه‌ای علیه ایران با بودجه پهلوی و مدیریت راهبردی انگلیسی‌ها پا به میدان گذاشت. این شبکه به‌عنوان یکی از مهاجمان پر قدرت شبکه‌های ماهواره‌ای به ایران شناخته شد. با توجه به ورود کارشناسان در جنگ شناختی و روایت‌ها علیه ایران، توانست تا حدودی مخاطبین از دست رفته بی‌بی‌سی فارسی را در ایرانیان به خود جذب نماید. پیام اصلی برنامه‌ها در شبکه من و تو بر محور درخشان نشان دادن وضعیت ایران در دوره سلطنت پهلوی و پیش از انقلاب اسلامی و سیاه‌نمایی و شبه‌افکنی علیه جمهوری اسلامی ایران متمرکز است.

ب) رسانه‌های محور عبری

رژیم صهیونیستی بیشترین انگیزه برای راه انداختن جنگ ترکیبی با محوریت ابزار رسانه علیه ایران را دارد. فقط به‌عنوان یک نمونه درخواست نخست‌وزیر اسرائیل از امریکا برای تغییر نظام ایران با پخش برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای با محتوای غربی تا حدودی پاسخ این حقیقت را آشکار می‌کند. وی گفت جریان فرهنگ عامیانه غربی به داخل ایران، می‌تواند منجر به براندازی جمهوری اسلامی شود. امریکا می‌تواند با پخش سریال‌های شبکه فاکس که «افراد زیباروی جوان را در وضعیت‌های متنوعی از برهنگی نشان می‌دهند که زندگی‌های فریبنده و مادی‌گرایانه و رابطه‌های بی‌قید و شرط دارند» یک انقلاب را علیه حکومت این کشور برانگیزد. در این زمینه شبکه ایران اینترنشنال، من و تو و بی‌بی‌سی فارسی که در

صدر شبکه‌های ماهواره‌ای بر ضد ایران برنامه تولید می‌کنند، همان کارکردی را دنبال می‌کنند که نتانیاهو انتظارش را دارد.

با این حال، شبکه‌های ماهواره‌ای این رژیم و شبکه اجتماعی مجازی به صورت مستمر و پر شدت به شبهه‌آفرینی و روایت‌سازی‌های دروغین علیه ایران مشغول هستند. به نقل از جروزالیم پست، رژیم صهیونیستی برای پیشبرد اهداف خصمانه، تبلیغات مسموم و پروپاگاندا‌ی صهیونیسم از اینفلوئنسرهای (افراد فعال و دارای تعداد دنبال‌کننده زیاد در محیط‌های مجازی) این رژیم در شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کند. فعالان، اینفلوئنسرهای و سازندگان محتوا در شبکه‌های اجتماعی مانند تیک‌تاک، اینستاگرام، فیسبوک و توئیتر برای تأثیرگذاری بیشتر بر اذهان کاربران، آموزش می‌بینند.^۱ در راستای سناریوی نخست‌وزیر اسرائیل، این رژیم شبکه‌ی تلویزیون فارسی ۱ که متعلق به روبرت مرداک یهودی به عنوان امپراتور رسانه‌ای جهان است، حمله‌های سازمان‌دهی شده بر ضد کانون خانواده در ایران را برعهده دارد. با این همه، نفوذی که صهیونیست‌ها در رسانه‌های جهان دارند، به موازات دولت امریکا، مدیریت جنگ رسانه‌ای علیه ایران را در تهاجم ترکیبی برعهده دارد. امروزه بسیاری از امپراتوری‌های مطبوعاتی چند ملیتی اروپا و امریکا تحت نفوذ و اختیار صهیونیست‌ها است. به عنوان نمونه، در آلمان مؤسسه

---

۱. خبرگزاری مهر، «کارزار آنلاین رژیم صهیونیستی برای پیشبرد اهدافش»، دسترسی در: <https://www.mehrnews.com/news/538433>، ۵ دی ۱۴۰۰.

اشبرینگر^۱ و نشریاتی مانند بیلدزایتونگ^۲ و تعداد زیادی روزنامه مانند دی ولت^۳ توسط صهیونیست‌ها اداره می‌شود. در فرانسه صاحب امپراتوری مطبوعاتی که نشریاتی مانند فیگارو،^۴ آبزرور^۵ و... را منتشر می‌کند روبرت هرسان^۶ یهودی و صهیونیست معروف است؛ در امریکا نیز معروفترین و پرتیراژترین روزنامه‌ها، مجلات مانند نیویورک تایمز،^۷ واشنگتن پست،^۸ نیوزویک^۹ و... در اختیار صهیونیست‌هاست؛ خبرگزاری‌های بزرگ مانند رویترز،^{۱۰} آشوشیتدپرس،^{۱۱} یونایتدپرس^{۱۲} و خبرگزاری فرانسه همه یهودی هستند و با محافل صهیونیستی رابطه‌ای نزدیک دارند؛ نفوذ صهیونیست‌ها در شبکه‌های رادیو و تلویزیونی جنبه دیگری از اهرم نفوذ آنها برای تهاجم رسانه‌ای، فرهنگی و سلطه جهانی است.^{۱۳}

-
1. ashbringer.
  2. Bale Zeitung.
  3. Die Welt.
  4. Figaro.
  5. Observer.
  6. Robert Herson.
  7. The New York Times.
  8. The Washington Post.
  9. Newsweek.
  10. Reuters.
  11. Associated Press.
  12. United Press.

۱۳. هنری فورد، یهود بین‌الملل، ترجمه علی آرش، تهران، مؤسسه فرهنگی پژوهشی ضیاء اندیشه، ۱۳۸۲، ص ۱۹۳.

پ) رسانه‌های محور عربی

رهبر معظم انقلاب (عجله الله فرموده بودند:

براساس اطلاعاتی که در اختیار داریم، دستگاه‌های جاسوسی امریکا و رژیم صهیونیستی با حمایت مالی قارون‌های منطقه اطراف کشور ما، تشکیلاتی را برای جنگ رسانه‌ای راه‌اندازی کرده‌اند و به طور جدی در حال برنامه‌ریزی و تلاش برای آلوده کردن فضای تبلیغاتی و فکری جامعه هستند.^۱

عربستان در محور عربی تهاجم ترکیبی، نقش بسزایی را ایفاء می‌کند. «مرکز پخش خاورمیانه» (MBC) علاوه بر مرکز سایبری موسوم به مرکز اعتدال، یکی از عظیم‌ترین دستگاه‌های پروپاگاندای رژیم سعودی است که فعالیت رسانه‌های بزرگ سعودی مانند «العربیة» و «الحدث» را در کنترل دارد و هر چند وقت یک‌بار جبهه جدیدی در جنگ تبلیغاتی علیه ایران باز می‌کند. مؤسس «ام.بی.سی»، یک شاهزاده سعودی به نام «ولید بن ابراهیم» است. در حال حاضر، بودجه این شبکه با توجه به توسعه فعالیت‌هایش نسبت به زمان راه‌اندازی‌اش در ۲۹ سال پیش، بیشتر از ۶۰ میلیون دلار در سال است. «ایران‌ستیزی» نقش رسالت مهم شبکه خبری «العربیة» از همان ابتدای تأسیس بوده است. این شبکه پوشش و

۱. بیانات امام خامنه‌ای (عجله الله) در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۷/۶/۱۵، دسترسی در: [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40421)

.content?id=40421

پخش منظم فعالیت‌های گروهک‌های تروریستی از گروهک ریگی گرفته تا منافقین را علیه ایران در دستور کار دارد. مجله فارن‌پالیسی در گزارشی سال ۲۰۱۲م بودجه العربیه را «صدها میلیون دلار» برآورد کرده بود.^۱

راه‌اندازی شبکه ایران اینترنشنال یکی دیگر از اقدامات سعودی‌ها در جنگ رسانه‌ای ترکیبی علیه ایران است. شبکه ایران اینترنشنال یک کانال تلویزیونی ماهواره‌ای فارسی‌زبان است که ۲۴ ساعته در حال پخش برنامه‌ها برای ایران است. گردانندگان اصلی این شبکه را کارگزاران بی.بی.سی برعهده دارند، به‌گونه‌ای که این شبکه به شعبه دوم بی‌بی‌سی فارسی تبدیل شده و بدین‌سان پروژه تبلیغاتی ضدایرانی با ترکیبی از عناصر و رژیم‌های ضدایرانی در قالب دو شبکه تلویزیونی مستقر در لندن تکمیل شد. روزنامه گاردین در گزارشی، بودجه این شبکه را نزدیک به ۲۵۰ میلیون دلار تخمین زده است که توسط دربار پادشاهی آل سعود تأمین می‌شود.^۲ این شبکه برای تأثیرگذاری بر مخاطبان ایرانی از همان ابتدا تعداد زیادی از ایرانیان مقیم خارج، از جمله فعالان حقوق بشر را استخدام کرده بود. شعار ایران اینترنشنال این است که در هر ساعت از شبانه‌روز هیچ خبر مهمی نیست که ایران اینترنشنال آن را برای فارسی‌زبانان پوشش ندهد. سیاه‌نمایی، برجسته‌سازی نقاط ضعف، تریق

۱. خبرگزاری تسنیم، «عربستان و هزینه‌های میلیارد دلاری برای عملیات روانی علیه ایران»، دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/2311351>.
۱ مرداد ۱۳۹۹.

۲. همان.

نامامدی و حمایت از کوچکترین اعتراضات در اقصی نقاط ایران، سیاستی بود که ایران اینترنشنال همانند دیگر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در دستور کار خود قرار داد. یکی از مأموریت‌های ایران اینترنشنال را می‌توان در اجرای سیاست منجی‌سازی امریکا برای نجات ایرانیان دانست. حمایت از گروهک‌های تجزیه طلب مانند گروهک تروریستی پژاک، الاحوازیه و پوشش آنلاین از مراسم منافقین جزو برنامه‌های روتین این شبکه است.^۱

به غیر از این شبکه خبری، خبرگزاری رسمی عربستان سعودی (واس)، شبکه‌ی الاخباریه، شبکه‌ی العربیه و نیز روزنامه‌ی الشرق الاوسط نیز دارای سایت فارسی و حساب‌های کاربری به زبان فارسی در شبکه‌ی اجتماعی توئیتر هستند که علیه ایران شایعه‌پراکنی می‌کنند. در حال حاضر کمتر حساب کاربری مشهور در فضای اینستاگرام فارسی هست که کاربرانی از عربستان سعودی او را دنبال نکنند. از زمانی که سعودی‌ها با روزنامه‌ی ایندپندنت، سایت‌های چندزبانه تحت نام تجاری «ایندپندنت» راه‌اندازی کردند، مأموریت اثرگذاری بر افکار عمومی ایران را تقریباً تکمیل نمودند. این شبکه نیز ۲۴ ساعته از لندن برنامه پخش می‌کند و نسخه‌های فارسی برای رسانه‌های دولتی (الاجباریه و واس) و شبه‌دولتی و خصوصی خود (العربیه و الشرق الاوسط) تهیه می‌کند.^۲

---

۱. ر. ک. خبرگزاری فارس، «ایران اینترنشنال با ایران یا علیه ایران؟»، دسترسی در:

<https://www.farsnews.ir/news/000886>، ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۹.

۲. مصطفی مسجدی آرانی، «هفت رسانه فارسی‌زبان که با پول سعودی کار می‌کنند»،

دسترسی در: <https://plus.ima.ir/news/83450819>، ۴ شهریور ۱۳۹۸.

سعودی‌ها از ضد انقلاب به صورت گسترده در این جنگ رسانه‌ای با هماهنگی سایر محورهای تهاجم ترکیبی به کار گرفته است. به عنوان نمونه محمد بن سلمان، واحدی از سایبری را با حضور مریم رجوی در عکاظ عربستان در سال ۱۳۹۶ راه‌اندازی کرد که شامل ۱۵۰ نفر پژوهشگر گروهک نفاق در مرکز المباحثات و واحد سایبری است.

ت) رسانه‌های محور ضد انقلاب

ضد انقلاب در خارج از کشور طیف مختلفی را تشکیل می‌دهند که هر یک به شکلی با استفاده از ابزارهای رسانه در این تهاجم ترکیبی نقش دارند. شبکه‌های متعلق به گروهک‌ها و متواریان ضد انقلاب نظیر پارس، رنگارنگ، ایران آریایی، کانال یک و... اقدامات تخریبی خود را علیه نظام در قالب حمله به رهبری نظام، ارگان‌های انقلابی و حامیان نظام ادامه داده و با پرداختن به موضوعات مختلف از جمله؛ انرژی هسته‌ای، حقوق بشر، انتخابات، تحریم نفتی، تحریم همه‌جانبه، احتمال وقوع جنگ علیه جمهوری اسلامی ایران، عملیات روانی خود علیه نظام جمهوری اسلامی ایران را در سطح وسیعی شدت بخشیده و برنامه‌های متعددی جهت ایجاد واگرایی مردم از نظام، نافرمانی مدنی، اقتصادی، جنبش‌سازی، تبلیغ ناکارآمدی نظام، ناامیدی مردم به

نظام، سیاه‌نمایی، عرفی‌سازی و دنیوی‌سازی دین و ارزش‌های دینی و تخریب بنیان خانواده را تعقیب کرده‌اند.^۱

ث) شبکه‌های اجتماعی

طبق آمار رسمی، میزان عضویت ایرانی‌ها در شبکه‌های اجتماعی از نرخ رشد ۲۲ درصدی برخوردار شده است. با افزایش علاقه ایرانی‌ها به شبکه‌های اجتماعی، میزان عضویت ایرانی‌ها از ۵۳ درصد در اواسط دهه ۱۳۹۰ به ۶۵ درصد رسیده است. معنی این ارقام آن است که ۵۵ میلیون ایرانی حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی عضو هستند. متوسط حضور روزانه در شبکه‌های اجتماعی اختصاص دارد که نشان می‌دهد متوسط حضور افراد بالای ۱۵ سال در شبکه‌های اجتماعی ۹۲ دقیقه و ۱۸ ثانیه در روز است. اگر میزان ساعتی از شبانه روز را که افراد به خواب اختصاص می‌دهند را ۸ ساعت در نظر بگیریم، این آمار نشان می‌دهد کاربران شبکه‌های اجتماعی به طور متوسط ۱۰ درصد از روز خود را به حضور در این اپلیکیشن‌ها اختصاص می‌دهند.^۲

این شرایط یک فرصت راهبردی برای مربع تهاجم ترکیبی (غربی، عبری، عربی و ضد انقلاب) است. هر یک از این چهار

---

۱. ر.ک. محمدحسین حاج‌علی‌محمدی و عطاءاله رامشک، «تکنیک‌های القای شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان ضد انقلاب، علیه نظام ج.ا.ا»، فصلنامه امنیت ملی، س ۳، ش ۱۱، بهار ۱۳۹۳، ص ۱۱۳-۱۳۸.

۲. اقتصاد آنلاین، «ایرانیان از کدام شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند؟»، دسترسی در: <https://www.eghtesadonline.com>، ۲۷ شهریور ۱۴۰۰.

محور در شبکه‌های اجتماعی حضور فعال ضد ایرانی بسیار گسترده دارند و هماهنگ و هم‌افزا شبهات، تحریف‌ها و شایعات، سیاه‌نمایی، تردیدسازها، واقع‌نمایی‌ها و... را در جامعه ایران بمباران می‌کنند. در واقع امروزه کانال‌های شبکه‌های اجتماعی دشمنان انقلاب اسلامی بیش از شبکه‌های ماهواره‌ای در مدیریت ادراک نقش‌آفرین هستند و در خط مقدم تهاجم ترکیبی علیه ایران قرار دارد. از این رو، وجود تعداد کثیری از کاربران ایرانی در شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام و اینستاگرام، فیس‌بوک، واتساپ، توئیتر، یوتیوب و... فرصت بسیار بزرگ و راهبردی را به بازیگران تهاجم ترکیبی داده است. همه شبکه‌های فارسی زبان آمریکا، انگلیس، فرانسه، آلمان، رژیم صهیونیستی، کشورهای عربی و ضد انقلاب در شبکه‌های اجتماعی کانال دارند و به صورت همه‌جانبه و جبهه‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران عملیات می‌کنند. در این میان کانال‌های معاند در تلگرام به قدری رو به افزایش است که، نمی‌توان آمار دقیقی از آنها اعلام کرد. کشورهایی همچون آمریکا، انگلیس، امارات متحده عربی، ترکیه و همچنین فرانسه بیشترین ادمن‌های کانال‌های تلگرامی ضد انقلاب را در خود جای داده‌اند. به عنوان مثال کانال ری استارت که با هدایت مجری فراری صدا و سیما که برخی از آشوب‌ها را هدایت می‌کرد و هتک حرمت به مساجد و امامزاده‌ها را در دستور کاربران این کانال قرار می‌داد در کشور آمریکا راه‌اندازی شده است.

واحد سایبری منافقین در آلبانی با کمک‌های مالی غربی، عبری و عربی با بیش از ۱۵۰۰ نفر نیروی آموزش‌دیده، ۲۴ ساعته مشغول تولید محتوای حرفه‌ای علیه مفاهیمی مانند اسلام، ولایت فقیه، حجاب، بزرگ‌نمایی مفسد اقتصادی، خرافه‌نمایی مقدسات مذهبی، نفرت‌پراکنی علیه رهبر معظم انقلاب (عجله الله تعالی فرجه‌ه) و مراجع، علما، سپاه، بسیج، ناجا، صداوسیما، رسانه‌های انقلابی، فرماندهان و مدیران جهادی کشور، تولیدات محبوب هنری و رسانه‌ای طیف انقلابی و صدها محور دیگر هستند. بعضی آنها حدود ۲۰ اکانت فیک (دروغ) را مدیریت می‌کنند. اگر هر کدام از اینها روزانه فقط یک پست در هر یک از اکانت‌ها منتشر کنند حدود ۳۰ هزار مطلب می‌شود.

نکته بسیار حائز اهمیت این است که محتواهایی که این کانال‌ها تولید می‌کنند بدون کم و کاست از ناحیه کانال‌های اپوزیسیون داخل کشور به‌ویژه اصلاح‌طلبان بازتاب و بازنشر می‌شود.

در هر صورت، تمام اتاق‌های جنگ چهارگانه موصوف در تهاجم ترکیبی به صورت راهبردی از یک منطق و یک برنامه‌ریزی و سناریوی مشترکی پیروی می‌کنند و در تلاشند فضای شناختی و روانی جامعه را به سمت مخالفت با همه سیاست‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های نظام و در نتیجه اصل نظام پیش ببرند. این جنگ و نبرد شناختی و روانی هم در شبکه‌های تلویزیونی و رادیویی‌شان و هم در فضای شبکه‌های اجتماعی‌شان دنبال می‌شود. آنها به صورت

هماهنگ قوت‌های نظام را انکار و کوچک‌نمایی می‌کنند و در عوض ضعف‌ها و آسیب‌های نظام را بزرگ‌نمایی و برجسته‌سازی می‌نمایند.^۱ براساس برآورد یکی از متخصصان علوم ارتباطات، روزانه فقط ۱۸۰ برابر شهروندان دیگر کشورها علیه مغز شهروندان ایرانی، عملیات روانی انجام می‌شود.^۲

با این همه، یکی از شگردهای جنگ سایبری و رسانه‌ای، ایجاد کاربرهای جعلی در شبکه‌های مجازی است. تنها منافقین هزاران حساب کاربری در شبکه‌های اجتماعی برای انتشار پروپاگاندا در مورد تغییر نظام ایران و مسائل دیگر استفاده می‌کند. کاربرد ربات‌های توئیتری و حساب‌های جعلی، تنها به انتشار اخبار دروغ ختم نمی‌شود. یکی دیگر از مهم‌ترین کارویژه‌های این ربات‌ها، ترند کردن هشتگ‌های خاص است تا تأثیرگذاری بر افکار عمومی جامعه ایران علیه نظام و نهادهای آن بیشتر نمایند.

برای اینکه تحریم‌های فلج‌کننده و حداکثری به هدف‌های خود دست یابد، خط تحریف واقعیت‌های کشور در عرصه‌های مختلف راه‌اندازی شد تا با تبلیغات و تصویرسازی‌های گسترده نقاط قوت و پیشرفت‌ها را انکار کند و در مقابل با بزرگ‌نمایی ضعف‌های کشور، تیره و تار نشان دادن اوضاع و القای بن‌بست نظام در حل

۱. ر.ک. محمدرضا ریاحی، ایران و امریکا؛ توسعه تضاد در بستر قدرت نرم و رسانه، قم، صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۰، ص ۲۳۹-۲۵۴.

2. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/04/20/2052024>.

مسائل، به روحیه ملی ضربه زده و با ایجاد ناامیدی جمعی، آنها را در برابر نظام قرار دهند.

خط تحریف تنها به تحریف واقعیت‌های صحنه کشور و برجسته‌سازی ضعف‌ها اکتفا نمی‌کند. به اعتقاد طراحان جنگ ترکیبی، وقتی ذهنیت افکار عمومی به دلیل فشارهای سنگین اقتصادی و تبلیغات مسموم‌کننده، مجروح شده، آمادگی و پذیرایی چندین اقدام تهاجمی دیگر برای تکمیل پازل مقابله ترکیبی با نظام اسلامی را دارد که می‌توان به صورت هوشمندانه از طریق امپراطوری رسانه‌ای عملیاتی کرد. یکی از این اقدامات، اجرای جنگ روایت‌ها است که بدین وسیله با دستکاری روایت‌های اصیل و ارائه روایت بدلی، رویکرد جامعه به نظام اسلامی، کارگزاران آن و ایدئولوژی حاکم را دگرگون سازند. از نظر آنها در جنگ روایت‌ها کسی پیروز است که روایت خود را از اتفاقات، عملکردها و ارزش‌ها در ذهن افکار عمومی بگنجاند. در برنامه دستکاری ذهنی مبتنی بر نبرد روایت، خیلی وقت‌ها به جای تولید اولین روایت از رویدادی، به خلق ضد روایت در برابر روایت حاکم صورت می‌گیرد. یعنی تلاش می‌شود با تولید ضد روایت، روایت‌های کلیدی نظام جمهوری اسلامی ایران را سست و بی‌اعتبار نمایند. در همین راستا شاهد ضد روایت‌هایی مانند «انقلاب اشتباه بود و عصر پهلوی بهشت!»، «ایران سیاه و رو به نابودی در برابر روایت سرزنده و رو به رشد بودن نظام»، «حکومت ایران، بزرگترین تهدید جهان است»، «ایران عامل بحران در منطقه و جهان است»، «تسخیر لانه جاسوسی مبدأ و علت‌العلل همه مصیبت‌ها است»، «همه مشکلات در امریکاستیزی

است»، «مردم ایران بهای توسعه برنامه موشکی را می‌پردازند» و «مقاومت بی‌فایده است، همه باید در نظام جهانی هضم شوید» و... به صورت گسترده و پرحجمی هستیم.^۱

---

۱. برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به: سیامک باقری چوکامی، چهره پنهان سیاست، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۰.

هدف‌های راهبردی در تهاجم ترکیبی دشمن

در عملیات نظامی هدف‌های راهبردی بسیار حائز اهمیت است. هدف‌های راهبردی به مثابه ستون‌های حریف هستند که در صورت تخریب و تضعیف، پایداری آن دولت را شکننده و بسیار دشوار خواهد کرد. دشمنان در تهاجم ترکیبی با ابزارهای مختلف به‌ویژه ابزار رسانه تمام عناصر پایداری نظام جمهوری اسلامی را هدف قرار داده و به صورت ۲۴ ساعته در حال بمباران آنها هستند. تحریف، شبهه افکنی، شایعه‌پردازی، دروغ‌پردازی، سیاه‌نمایی و صدها تکنیک دیگر، تیرها و بمب‌های این تهاجم به‌شمار می‌آیند، که بر اذهان ملت شلیک و فرو می‌ریزند. گستره و شدت حجم بمباران با تکنیک‌های عملیات روانی به حدی است که به راحتی می‌توانند کاه را کوه و کوه را کاه، سیاه را سفید و سفید را سیاه، جلااد را جای شهید و شهید را جلااد و جنایتکار را جای قهرمان و قهرمان را جای جنایتکار جا بیاندازند. مهم‌ترین هدف‌های راهبردی که در این جنگ در معرض بمباران شبهه، تحریف، سیاه‌نمایی و تردیدآفرینی و... دشمنان قرار دارد عبارت‌اند از:

۱. شبهه‌آفرینی درباره‌ی اسلامیت نظام و کارایی دین در اداره

جامعه؛

۲. شبهه‌آفرینی درباره کارآمدی نظام؛
۳. شبهه‌آفرینی درباره ولایت فقیه و ولی فقیه؛
۴. شبهه‌آفرینی درباره نقش دین در ۴۳ سال انقلاب؛
۵. تخریب نهادهای انقلابی مانند سپاه و بسیج؛
۶. تحریف محکومات اسلام؛
۷. تحریف اندیشه، شخصیت، عملکرد و مواضع و جهت‌گیری‌های امام خمینی (ره)؛
۸. تحریف واقعیت‌ها و حقایق دهه شصت انقلاب؛
۹. تحریف اصول و مبانی انقلاب؛
۱۰. تحریف و شبهه‌افکنی دستاوردهای انقلاب؛
۱۱. تحریف دفاع مقدس؛
۱۲. تحریف واقعیت‌های جهت‌گیری‌های منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران؛
۱۳. تحریف واقعیت‌های پیشرفت و فناوری‌های علمی و نظامی کشور؛
۱۴. تحریف واقعیت‌های جامعه آمریکا و اروپا؛
۱۵. تحریف حقایق و واقعیت‌های رژیم پهلوی؛
۱۶. دامن زدن به اختلافات مذهبی و قومی.

ریشه دشمنی در جنگ ترکیبی

جنگ ترکیبی نماد بیرونی دشمنی مثلث غربی، عربی و عبری با جمهوری اسلامی ایران است. در واقع شدت دشمنی را باید در جنگ ترکیبی ارزیابی کرد. زیرا دولت‌های غربی وقتی دشمنی علیه ایران از طریق تهدیدات نظامی و سپس با اولویت قراردادن فشارهای اقتصادی و عملیات اطلاعاتی و امنیتی کافی و موفقیت‌آمیز ندیدند، به جنگ ترکیبی روی آوردند. با این وصف، جنگ ترکیبی یک نشانه یا دال پرشدت است که باید بینیم که مدلول آن چیست؟ کاوش در این سؤال، نشان می‌دهد که همه این تلاش‌ها به سه دلیل اصلی و کانونی برمی‌گردد و آن اسلام ناب و پایبندی جمهوری اسلامی ایران به آن، ایران مستقل و پافشاری بر استقلال واقعی و قوی شدن جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

الف) اسلام ناب

خصومت غرب با اسلام ناب سابقه بسیار طولانی دارد.^۱ لورنس براون در تحلیل‌هایش در مورد اسلام می‌گوید: ما دریافتیم اسلام

---

۱. برای اطلاع بیشتر رجوع شود به: عیسی مولوی وردنجانی، راز یک عمر دشمنی با ایران، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۱.

جدی‌ترین خطر برای غرب است. وی بیان می‌دارد: «رهبران ما (امریکایی‌ها)، ما را از خطر یهودی و خطر ژاپنی زرد و خطر بلشویکی می‌ترسانند. ولی هم‌اکنون معلوم گردید که یهود، دوستان ما و بلشویک‌های کمونیست هم‌پیمانان ما (هستند) اما ژاپنی‌ها، در اینجا دولت‌های دموکراتیک بزرگی وجود دارد که مقاومت آنها را به عهده بگیرد ولی ما دریافتیم خطر واقعی و جدی اسلام است.»^۱ از این‌رو، آنها سیاست اسلام‌زدایی در قرن نوزدهم و بیستم پیاده کردند و موفق شدند اسلام را از سیاست جدا سازند و به انزوا بکشانند و «اسلام به تدریج در جهان غرب هضم شد و صرفاً به‌عنوان یک عقیده و یک دین بسیط و ساده همچون دیگر عقاید و ادیان که فقط به الهامات روحی و اخلاقی می‌پردازند درآمد که تحت الشعاع نظام تمدنی غربی به خدمت اخلاقی پردازد.»^۲

اما با آغاز نهضت اسلامی و رهبری احیای اسلام ناب توسط امام خمینی علیه السلام خطر بازگشت اسلام برای امریکایی و انگلیسی‌هایی که بر همهٔ ارکان نظام سلطنتی شاه تسلطه داشتند، به صدا در آورد و این زمان آنها بسیار تلاش کردند که این نهضت به پیروزی نرسد. با این همه، انقلاب پیروز شد و جمهوری اسلامی مبتنی بر اسلام

۱. نجاح عطا الطایی، سیر اندیشه ملی‌گرایی از دیدگاه اسلام و تاریخ، ترجمهٔ عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۹، ص ۲۱۸.

۲. ماکسیم رودنسون، الاسلام؛ عقیده و سیاست، تعریب اسعد صقر، بیروت، عطیه، ۱۹۹۶م، ص ۶۶.

اصیل به جای رژیم دست نشانده حاکم شد. از این زمان دور جدیدی از دشمنی غرب با ایران شکل گرفت که عمده ترین دلایل آن، پابندی این ملت و نظام به اسلام و ارزش های اسلامی ناب بوده است. در واقع موفقیت نظریه حکومت اسلامی مبتنی بر تلفیق سیاست و دیانت و ایجاد حاکمیتی بر اساس قوانین الهی در ایران عملاً پایه های فکری غرب را دچار فروپاشی می کرد. چنان که نیویورک تایمز نوشت:

ایران با آیت الله خمینی، مسیح وار فریاد رهایی از یوغ سلطه خارجی را سر داده و داعیه تشکیل یک حکومت گسترده مبتنی بر اصول اسلامی را دارد. این مسئله غرب را در عرصه های ایدئولوژیک و سیاست با بحران مواجه خواهد ساخت.^۱

براین اساس کنت تیمرمن از اعضای برجسته سازمان سیا در گزارش خود نوشت: «مشکل اصلی ما (امریکا)، ماهیت اسلامی و ضد امریکایی رژیم ایران است و تا جمهوری اسلامی در ایران پابرجاست، خطرات همچنان از ناحیه اسلام و نگرش های ضد امریکایی پیش روی ما خواهد بود.»^۲ به همین دلیل جورج

---

۱. پایگاه جامع تاریخ معاصر ایران، «سؤال های زیربنایی در تقابل امریکا و اسرائیل با ایران»، دسترسی در: <http://revolution.pchi.ir/show.php?page=contents&id=16071>

۲. مرتضی قمری وفا، براندازی در سکوت؛ آسیب شناسی دوران گذار به جامعه مردم سالار دینی (۱۳۶۸-۱۳۸۰)، تهران، کیهان، ۱۳۸۱، ص ۱۲۹-۱۳۰.

شوارتز وزیر دارایی امریکا در دوران ریگان، انقلاب اسلامی را «خطرناک‌ترین دشمن مشترک تمدن غرب در سراسر تاریخ» می‌داند و خواهان تهاجم گسترده علیه ایران می‌باشد. وی عقیده داشت نمی‌توان با سیاست منزوی‌سازی، ایران را مهار نمود، بلکه باید با یورش همه‌جانبه، پیوسته و زنجیره‌ای به انقلاب اسلامی و بسیج تمامی نیروهای بین‌المللی ذی‌نفع در خلیج فارس به مقابله با ایران برخاست.^۱ بدین خاطر از همان ابتدای انقلاب، به‌ویژه در دوران جورج بوش، بودجه‌های عظیمی برای سرنگونی ایران و بازگرداندن آن به دامن امریکا به‌کار گرفته شد. نتانیاهو نخست‌وزیر اسبق اسرائیل در مجمع سالیانه یهودیان امریکا با اشاره به توطئه‌های صهیونیست‌ها علیه جمهوری اسلامی می‌گوید:

من از بقای جمهوری اسلامی ایران در شگفتم ... بودجه بیست میلیون دلاری که در اینجا (امریکا) برای سرنگونی جمهوری اسلامی ایران تصویب شده است، تنها یکی از صدها طرح و برنامه‌ای است که ما و امریکا به کار بسته‌ایم.^۲

بخش قابل توجهی از بودجه‌های عظیم برای تضعیف اعتقاداتی اسلامی در ایران و سکولاریزه کردن نظام اسلامی، و نهادهایی همچون حوزه علمیه و مراکز فرهنگی و هنری و... اختصاص یافته

---

۱. حسن واعظی، ایران و امریکا؛ بررسی سیاست‌های امریکا در ایران، تهران، صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱، ص ۳۱۵.

۲. روزنامه کیهان، ۱۳۷۹/۲/۱۴.

است. هشدار رهبر معظم انقلاب علیه السلام نسبت به خطر نفوذ سکولاریسم در حوزه و هیئت مذهبی را می‌توان در این راستا ارزیابی کرد. در هر صورت، محور غربی، عربی و عبری، در یک جنگ شناختی شبهات فراوانی را به شکل‌های مختلف علیه اسلام، ارزش‌های اسلامی و کارآمدی آن برای اداره جامعه، تلازم دین و سیاست، ولایت فقیه، ولی فقیه، شورای نگهبان و نظام ولایی و... در اذهان جامعه القاء کرده‌اند. آنها روایتی از اسلام ارائه می‌دهند که در آن سیاست، ولایت فقیه، حکومت اسلامی و نظام ولایی و مبارزه با استکبار و... انکار می‌شود. در یک کلام، آنها به شکل بسیار حرفه‌ای و مدرن اسلام امریکایی، اسلام اصیل معرفی می‌کنند و اسلام ناب را اسلام رادیکال، بنیادگرا، طالبانی و داعشی می‌شناسانند.

ب) ایران مستقل

این بیان رهبر معظم انقلاب علیه السلام یک واقعیت غیرقابل انکار است که فرمودند: «جرم این ملت فقط همین است که می‌خواهد مستقل و خارج از کمند سلطه این و آن، روی پای خود بایستد و زندگی کند.»^۱ محققان غربی و مقامات امریکایی نیز مستقیم و غیر مستقیم فاش ساختند که علت تقابل با ایران، به استقلال آن بر

۱. بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش،
۱۳۸۱/۴/۱۲، دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

می‌گردد. مثلاً نوام چامسکی نظریه پرداز مشهور امریکایی معتقد است دشمنی‌ها و کینه‌توزی‌های امریکا نسبت به جمهوری اسلامی به دلیل استقلال طلبی این کشور است: «جمهوری اسلامی ایران از نظر امریکا غیرقابل پذیرش است چون از استقلال خود چشم‌پوشی نمی‌کند.»^۱ «به نظر امریکا، ایران جرمی بزرگ مرتکب شده و جرم ایران آن بوده است که از دستورات تبعیت نکرده است!»^۲ این موضع را می‌توان در سخنان مارتین ایندیک^۳ دیپلمات امریکایی و متخصص سیاست خارجی امریکا مشاهده نمود. وی می‌گوید: «مجازات و تنبیه انقلاب اسلامی، درس عبرتی برای کشورهای خواهد بود که در مسیر استقلال و رهایی از سلطه امریکا گام برمی‌دارند.»^۴ لذا نوام چامسکی بی‌دلیل نگفت: «تا زمانی که ایران، مستقل باقی بماند و در برابر سلطه امریکا سر تسلیم فرود نیاورد، دشمنی‌ها و مخالفت‌های امریکا ادامه خواهد داشت. این دشمنی‌ها به این دلیل است تا کشور دیگری جرئت طرح استقلال خواهی را نداشته باشد.»^۵ شدت نگاه ضد استقلالی امریکا هیچ‌گاه در بین مقامات کاخ سفید و نمایندگان کنگره

۱. روزنامه رسالت، ۱۳۸۰/۲/۲۷.

۲. شبکه خبر، «علت خصومت امریکا با ایران از زبان چامسکی»، دسترسی در: <https://www.irinn.ir/fa/news/125343>، ۱ مهر ۱۳۹۴.

3. Martin Indyk.

۴. روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۱/۲۶.

۵. روزنامه رسالت، ۱۳۸۰/۲/۲۷.

این کشور کاسته نشد. به عنوان نمونه رکس تیلرسون وزیر خارجه آمریکا در خرداد ۱۳۹۶ تصریح دارد که «سیاست ما در مقابل ایران این است که هژمونی و استیلای ایران را به عقب برگردانیم.»^۱ ترجمه عینی و میدانی فرمان وزیر خارجه آمریکا را کاندولیزا رایس وزیر سابق امور خارجه آمریکا توضیح داده و گفت: «واشنگتن از تلاش‌هایی که برای ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی صورت می‌گیرد پشتیبانی می‌کند.»^۲ در واقع، عملکرد غرب نشان داده است که هر قدر ایران بر استقلال خود بیشتر تأکید کرده، بیشتر تحت فشار قرار گرفته است. این حقیقت را جیمز بیل (۲۰۰۱م) استاد و نویسنده سرشناس امریکایی گفته بود که آمریکا سعی دارد تا از ظهور هژمون‌های استقلال طلب منطقه‌ای جلوگیری کند. هرچه رفتار آنها مستقل‌تر باشد، آمریکا فشار بیشتری بر آنها اعمال می‌کند.

در اینجا سؤالی مطرح است که غرب و آمریکا از کدام استقلال می‌ترسند؟ سه نوع استقلال در نظام بین‌الملل کنونی قابل شناسایی است:

یک - استقلال اسمی که جغرافیا، اسم و پرچم مستقل ویژگی اصلی آن است. چنین کشورهایی از اراده و توان لازم برای تأثیرگذاری در نظم منطقه‌ای و بین‌المللی برخوردار نیستند یا اساساً

۱. محمد کفاش، عملکرد سازمان سیا در قبال جمهوری اسلامی ایران، قم، دانشگاه معارف اسلامی، ۱۳۹۸، ص ۱۹۵.

۲. روزنامه کیهان، ۱۳۸۲/۳/۲۸.

به دنبال آن نمی‌باشند. نمونه‌های زیادی از این دست کشورها در گوشه و کنار جهان وجود دارند. مثلاً کره جنوبی که در سیاست خارجی آن تابع محض امریکا است یا بحرین که پایگاه ناوگان پنجم دریایی امریکا در آنجا مستقر است و تابع سیاست‌های عربستان است و ادعای استقلال هم دارند؛

دو - استقلال رسمی که علاوه بر جغرافیا، اسم و پرچم مستقل، می‌توانند در چهارچوب نظم بین‌الملل کنونی به مثابه یک کشور مستقل عمل کنند. آزادی عمل این نوع کشورها به میزانی است که نظم و ساختار بین‌الملل، قوانین بین‌المللی و قدرت‌های تأثیرگذار در عرصه بین‌الملل اجازه می‌دهند. سرنوشت برخی کشورهای اسلامی مانند لیبی، عراق، افغانستان و کشوری مثل اوکراین که استقلال رسمی داشتند، و عربستان در زمره این دست از کشورهای مستقل هستند که دارای سیاست‌های استقلالی و امنیت‌شکننده‌ای هستند. اینکه رئیس‌جمهور امریکا رسماً اعلام می‌کند اگر دو هفته از عربستان حمایت نکند نظام سیاسی عربستان از بین می‌رود پیام واضحی است که نوع تفکر ابرقدرت‌ها نسبت به کشورهایایی که استقلال رسمی دارند را نشان می‌دهد؛

سه - استقلال ذاتی و فعال علاوه بر ویژگی‌های کشورهای استقلال اسمی و رسمی، مطابق با هویت و ارزش‌های خود در عرصه بین‌الملل تأثیرگذار هستند و به هیچ‌گونه زورگویی و ترتیبات دیکته شده قدرت‌های بزرگ جهانی را تن نمی‌دهند. امریکا و غرب

با این دسته از کشورها نمی‌توانند کنار بیایند. جمهوری اسلامی از جمله این کشورها است.^۱

نکته مهم دیگر در خصوص ضدیت امریکا با ایران مستقل، مرز این استقلال است. آیا اساساً دولت امریکا و دولت‌های اروپایی برای استقلال ایران حد و مرزی می‌شناسند؟ پاسخ این سؤال روشن است. کافی است عملکرد آنها را در چهار دهه از انقلاب جستجو کرد. در این چهار دهه، دولت‌هایی در جمهوری اسلامی روی کار آمدند که شعارهای انتخاباتی و جهت‌گیری سیاست خارجی آنها، تنش‌زدایی و تعامل سازنده با منطقه و جهان بود، اما این شرایط هیچ تغییری در سیاست‌های امریکا و اروپا ایجاد نکرد. اولین واکنش خصمانه را می‌توان در برابر رویکرد تعاملی ایران با اروپا پس از جنگ تحمیلی مشاهده کرد؛ که در مقابل آن امام خمینی علیه السلام فرمودند:

... معتقدند که شعارهای تند یا جنگ سبب بدبینی غرب و شرق نسبت به ما و نهایتاً انزوای کشور شده است و اگر ما واقع‌گرایانه عمل کنیم، آنان با ما برخورد متقابل انسانی می‌کنند و احترام متقابل به ملت ما و اسلام و مسلمین می‌گذارند. این یک نمونه است که خدا می‌خواست پس از انتشار کتاب کفرآمیز «آیات شیطانی» در این زمان اتفاق بیفتد و دنیای تفرعن و استکبار و

۱. برای اطلاعات بیشتر روه شود به: حسین میرچراغ‌خانی، استقلال ایران در جهان امروز، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۰.

بربریت چهره واقعی خود را در دشمنی دیرینه‌اش با اسلام برملا سازد تا ما از ساده‌اندیشی به درآییم و همه چیز را به حساب اشتباه و سوء مدیریت و بی‌تجربگی نگذاریم و با تمام وجود درک کنیم که مسئله اشتباه ما نیست، بلکه تعمد جهان‌خواران به نابودی اسلام و مسلمین است.^۱

بعد از این جریان، همچنان شاهد، تقابل غرب با ایران مستقل هستیم. آنها نسبت به سیاست تنش‌زدایی دولت سازندگی، تحریم‌هایی نظیر داماتو و... اعمال و تهدید به حمله نظامی علیه ۵۰ نقطه ایران کردند. پاسخ آنها به گفتگوی تمدن‌های دولت اصلاحات و سیاست همزیستی با جهان، محور شرارت قراردادن ایران، تهدید به حمله نظامی، و فشارهای اقتصادی بود. به همین ترتیب واکنش آنها به سیاست‌های دولت اعتدال برای شکستن دیوار بی‌اعتمادی، خروج از توافقنامه برجام، فشار حداکثری و تهدید به حمله نظامی بود.

بنابراین، روند عملکرد آمریکا و اروپا نشان داده است که آنها زمانی ایران را می‌پذیرند که از استقلال خود گذشته و از هر جهت با آنها باشد. چون قاعده ثابت آنها در روابط بین‌الملل این است که «هر که با ما نیست علیه ماست.» با این توصیف، اکنون

---

۱. سید روح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۸، ج ۲۱، ص ۲۹۱.

می‌توان سخن گهربار امام خمینی علیه السلام را بیشتر حس و درک کرد که فرمودند:

نکته مهمی که همه ما باید به آن توجه کنیم و آن را اصل و اساس سیاست خود با بیگانگان قرار دهیم این است که دشمنان ما و جهانخواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند، به یقین آنان مرزی جز عدول از همهٔ هویت‌ها و ارزش‌های معنوی و الهی مان نمی‌شناسند. به گفته قرآن کریم، هرگز دست از مقاتله و ستیز با شما بر نمی‌دارند مگر اینکه شما را از دینتان برگردانند... آری اگر ملت ایران از همهٔ اصول و موازین اسلامی و انقلابی خود عدول کند.^۱

از آنجایی که ابزارهای چماق و هویج نتوانست ایران را به آغوش غرب برگردند، تهاجم ترکیبی با شیوه جنگ شناختی و روایت‌ها، استقلال ایران را هدف قرار داده‌اند. آنها در این راستا تلاش می‌کنند تا روایتی از استقلال ارائه دهند که با روایت اصیل برآمده از انقلاب اسلامی تباین داشته باشد. به عنوان نمونه استدلال می‌کنند و شواهد می‌آورند که «استقلال» آن معنی سابق را ندارد، «جهان امروز، جهان وابستگی متقابل است»، «استقلال مساوی انزوا است»، «استقلال ضد توسعه است»، «ایران می‌ترسد با جهان رابطه برقرار کند.»

---

۱. همان، ص ۹۰.

پ) ایران قوی

انقلاب اسلامی با مبانی اسلام ناب از ابتدای پیروزی به ایران قوی می‌اندیشید و برای آن برنامه داشت چون رهبران آن معتقد بودند که «ما یک ایران مستقل و قدرتمند می‌خواهیم... ایران قدرتمند و مستقل، می‌تواند ثبات منطقه را حفظ کند»؛^۱ «اساساً حیات یک ملت و بالندگی یک ملت، وابسته به مؤلفه‌های قدرت آن و به‌کارگیری در شرایط لازم و بهنگام است... اگر ملتی قوی نباشد، باج‌گیران عالم از او باج می‌گیرند، اگر بتوانند به او اهانت می‌کنند و زیر پا او را لگد می‌کنند.»^۲

جمهوری اسلامی ایران در راستای این اندیشه، از همان ابتدا گام‌های ایران قوی را در همه عرصه‌های نظامی، اقتصادی، سیاسی، علمی و فرهنگی و... برداشت، اما غرب و امریکا طی چهار دهه انقلاب اسلامی برای تضعیف ایران و جلوگیری از قوی شدن لحظه‌ای بیکار ننشست. جنگ را تحمیل کرد، شورش‌ها و تحرکات تجزیه‌طلبان را دامن زد، به ترور و خرابکاری کمک کرد. شدیدترین و بی‌سابقه‌ترین تحریم‌های اقتصادی، سیاسی و علمی را بر ایران اعمال کرد. با این همه، جلوی پیشرفت قوی شدن ایران را نتوانست بگیرد. به میزان قوی شدن ایران، امریکا و برخی دولت‌های اروپایی تهدیدات و فشارهای خود را هم بیشتر و متنوع‌تر کردند. برای

۱. همان، ص ۵۷.

۲. بیانات امام خامنه‌ای (مدظله) در سخن جامع رضوی، ۱۳۹۳/۱/۱، دسترسی در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25993>

جلوگیری از پیشرفت ایران در حوزه هسته‌ای صلح‌آمیز، همه فشارها را وارد کردند و هفت قطعنامه به سازمان ملل بردند. اما در نهایت غنی‌سازی ایران را به رسمیت شناختند چون قدرت از بین بردن آن را نداشتند. اوباما رئیس‌جمهور امریکا به‌رغم اعمال تحریم‌های فلج‌کننده گفت: «اگر می‌توانستیم، همهٔ پیچ و مهره‌های هسته‌ای ایران را باز می‌کردیم.»^۱ با وجود این، بعد از توافق برجام، اوباما نقض عهد کرد و قانون داماتو را با نام ایسا تمدید ده ساله کرد. با روی کار آمدن ترامپ، فشارها بیشتر شد و با خروج از برجام تحریم‌های حداکثری را با انگیزه وادار کردن ایران به کنار گذاشتن برنامه غنی‌سازی، برنامه موشکی و پیگیری سیاست‌های منطقه‌ای مستقل اعمال کرد. در واقع برنامه موشکی و پهبادی ایران که به سبب افزایش قدرت بازدارندگی ایران شده بود، اما فشارها همچنان ادامه دارد و بایدن رئیس‌جمهور دموکرات امریکا نیز آن را با شدت دنبال می‌کند. در سایر حوزه‌های علمی نیز که قدرت‌ساز برای ایران هستند، تحریم، محرومیت و ترور صورت می‌گیرد و با استفاده از ابزار تطمیع تلاش دارند دانشمندان ایرانی را به خروج از کشور ترغیب نمایند. غربی‌ها و صهیونیست‌ها به این واقعیت پی برده‌اند که توانمندی‌های رو به رشد ایران به گونه‌ای است که با

---

۱. باراک اوباما، «متن تفصیلی جلسه گفت‌و شنود رئیس‌جمهور امریکا در مرکز سابان مؤسسه بروکینگز»، دسترسی در:

<https://www.javanonline.ir/fa/news/625189>، ۱۷ آذر ۱۳۹۲.

ابزارهای نظامی و اقتصادی قابل مهار نیست. به عنوان نمونه به این بیان کارشناس و تحلیلگر نظامی روزنامه صهیونیستی معاریو بنگرید:

با دانش انباشته و اعتماد و تکیه ایرانی‌ها به توانمندی‌هایشان چه کنیم که حتی با حمله نظامی نیز نمی‌توانیم آنها را از ایرانی‌ها سلب کنیم. مسئولان اسرائیلی تحت تأثیر فناوری مستقل و خیره‌کننده دانشمندان ایرانی قرار گرفته و از این بابت نگران شده‌اند.^۱

مثلاً غربی، عربی و عبری برای جلوگیری از قدرت‌یابی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، انواع فشارها و جنگ‌های نیابتی راه انداختند. از نظر آنها پیشرفت قدرت نرم ایران در منطقه غرب آسیا که قلب جهان معروف است، موازنه قدرت را به هم خواهد زد و شرایط تبدیل شدن به قدرت فرامنطقه‌ای به دست خواهد آورد. کسینجر وزیر خارجه دولت نیکسون رئیس‌جمهور وقت امریکا، چند بار هشدار داد:

اگر سرزمین‌های داعش تحت اشغال سپاه پاسداران درآید یا تحت کنترل نیروهای شیعه آموزش دیده ایران قرار گیرد، ایران یک کمربند سرزمینی از تهران تا بیروت

---

۱. تل لیف رام، «اسرائیل با سه چالش راهبردی مواجه است: چه باید کرد؟»، روزنامه صهیونیستی معاریو، دسترسی در: <http://www.maariv.co.il>، ۲۵ ژانویه ۲۰۲۲م.

خواهد داشت، چیزی که می‌تواند موجب ظهور یک

امپراتوری تندروی ایرانی شود.^۱

با این همه، واقعیت امر این است که نگرانی، ترس و واهمه دولت‌های غربی و عبری این است که ایران قوی مستقل مبتنی بر اسلام ناب، یک قدرت در مقیاس جهانی است. آنها براساس تاریخ این مرز و بوم می‌دانند ترکیب هوش ایرانی و مبانی اسلام ناب، تمدن پر قدرت جهانی را در مقابل تمدن سکولار غربی تولید خواهد نمود.

روند روبه رشد قوی شدن ایران که تنها با اهرم‌های نظامی، امنیتی و اقتصادی که قابل توقف نیست، ضرورت تقویت جنگ ترکیبی با محوریت جنگ رسانه‌ای را برای استراتژیست‌های غربی و عبری افزایش داد. در این راستا، روایت‌سازی و خلق ضد روایت‌ها در پرتو جنگ شناختی و روانی در صدر برنامه‌های راهبردی آنها جهت کند کردن و جلوگیری از قوی شدن ایران قرار گرفت. به عنوان نمونه یکی از روایت‌سازی‌ها این است که: «مردم ایران بهای توسعه برنامه موشکی را می‌پردازند»، «ایران عامل بحران در منطقه و جهان است.» بر اساس این روایت، صدها برنامه ساخته شده است که به افکار عمومی القاء کنند عامل اصلی مشکلات اقتصادی، سپاه و برنامه موشکی است که اگر این برنامه کنار گذاشته شود یا در میز مذاکرات معامله گردد، تحریم‌ها برداشته و

---

1. <https://per.euronews.com/2017/08/09/henry-kissinger-chaos-and-order-in-a-changing-world-iran-empire>.

اقتصاد ایران مانند اقتصاد ژاپن و آلمان پس از جنگ جهانی اول خواهد شد. در حالی که برنامه نظامی ایران کمتر از ۵ درصد کل بودجه کشور را مصرف می‌کند. یکی دیگر از ضدروایت‌ها در سال‌های اخیر علیه گفتمان مقاومت است. مثلاً «عصر گفتمان‌ها است نه عصر موشک»، یا «مقاومت بی‌فایده است» از جمله ضدروایت‌ها در برابر پیروزی در مقاومت است که خلق شدند. برای جا انداختن این روایت‌ها، هزاران خبر و تحلیل مانند عقب‌نشینی فیدل کاسترو در کوبا، مذاکره کره شمالی با امریکا، مذاکره امام حسین علیه السلام با عمر سعد، پیشرفت کره جنوبی، مالزی و امارات به عنوان الگوی موفق تعامل با غرب در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی منتشر شد و حتی در سطوح خرد مانند کانال‌های پرطرفدار طنز شعر و انیمیشن به این روایت‌ها پرداخته‌اند.

کجا بودیم؟ کجا هستیم؟

در جنگ ترکیبی با محوریت انواع جنگ‌های رسانه‌ای و شناختی «کجا بودم و کجا هستیم» ایران را قلب واقعیت می‌کنند و روایتی را در جامعه ایرانی به ویژه نسل پس از انقلاب القاء می‌کنند که کجا بودیم را بهشتی و کجا هستیم را جهنمی برداشت کند.

پادروایت «انقلاب اشتباه بود و عصر پهلوی بهشت!» که روایتی برای موجه جلوه دادن عملکرد شاه و پدرش و تطهیر جنایات و خیانت‌های رژیم پهلوی علیه ملت ایران است، به موازات فاصله گرفتن از روزهای نخستین پیروزی انقلاب اسلامی، روندی رو به رشد داشته و در سال‌های اخیر، شتابی مضاعف یافته، به گونه‌ای که رهبر معظم انقلاب علیه السلام فرمود: «چند سال است یک حرکت موزیانه‌ای شروع شده در تطهیر رژیم طاغوت، رژیم پهلوی. حالا ای کاش یک چیزی بود که قابل تطهیر بود، قابل تطهیر هم نیست!»^۱

۱. بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۷/۳/۷،

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39710>

رسانه‌های وابسته به دشمنان و مخالفان نظام برای جانداختن پادروایت مزبور، گفتگو با کارشناسان، فیلم و مستندسازی را به صورت گسترده راه انداختند. مستند رضا شاه، شهبانو، مهمان قاهره در مورد محمدرضا پهلوی، مستند آریامهر، شام آخر در تهران و انقلاب ۱۳۵۷ برخی از مستندهایی است که شبکه‌هایی مانند من‌و‌تو برای تطهیر پهلوی ساخته و منتشر کرده‌اند. تقدیس از شخصیت رضا و محمدرضا پهلوی و خدمت صادقانه آنها روایتی است که در برابر روایت دیکتاتور بودن آنها و نظام شاهی به همراه خیانت‌ها و جنایت‌های آنها مستندسازی شده است. این مستندها از رضاشاه فردی مقتدر و عملکرد پهلوی‌ها را خدمت صادقانه، فضای عمومی کشور با نشاط و شاد، توسعه کشور روندی روبه پیشرفت توصیف می‌کنند. آنها فعالیت‌های به ظاهر عمرانی رضا شاه را جلوه‌ای تام و تمام داده و به همراه جلوه‌های بصری و شنیداری لازم، چهره‌ای خوشایند از دوران پهلوی را در مقابل دیدگان بیننده قرار می‌دهند؛ در حالی که مثلاً در خصوص توسعه راه آهن ایران، مسئله عدم عبور راه آهن از شهرهای بزرگ و ایراداتی که بعدها توسط برخی چهره‌های سیاسی، نظیر دکتر مصدق به آن وارد شده بود را به سکوت برگزار کردند. یا در جریان به حکومت رسیدن رضاخان، ابتدا از نقش اردشیر ریپورتر، آبرون سایید و سایر دست‌اندرکاران و تسهیل‌کنندگان رسیدن رضاخان به قدرت حرفی نمی‌زنند. این رویه در مورد محمدرضا نیز به شدت دنبال شده است.

همچنین از فیلم فارسی و خوانندگان و رقاصه‌های دوره پهلوی نوستالژی‌سازی می‌شود، شعار رضا شاه روح‌ت شاد سرداده می‌شود، چهل سال انقلاب را به عنوان چهل سال بدبختی تصویرسازی می‌کنند، دهه شصت را به عنوان نسل سوخته برجسته می‌کنند. در مستند انقلاب ۱۳۵۷، که توسط شبکه «من و تو» پخش شد، بررسی دلایل وقوع انقلاب را به دهه پنجاه نسبت می‌دهد و در سراسر فیلم تلاش می‌شود، همه چیز را به نفع شاه و سیاست‌های او تغییر دهد. مثلاً فرح پهلوی در مستند من و تو شاه را از کشتاری که در طول حیات سیاسی‌اش به ویژه در آستانه انقلاب راه انداخت تظہیر می‌کند و او را فردی ضدخشونت معرفی می‌کند و می‌گوید که آن چیزی که مهم بود واقعاً اعلیٰ حضرت نمی‌خواستند کسی کشته شوند و همیشه گفتند که من نمی‌خواهم تخت سلطنت را با خون ملتم نگه دارم! در مجموع این فیلم‌ها و مستندسازی‌ها که بسیج شدند تا روایت تقدیس‌گونه‌ای از رژیم پهلوی ارائه دهند، خیلی ساده از واقعیت‌های این دوران مانند موضوع ساواک و شکنجه مخالفان رژیم شاه، هوسرانی و فساد اخلاقی شاه، جدایی بحرین از ایران و واگذاری حقایق ایران از رود هیرمند به افغانستان، در راستای سیاست‌های منطقه‌ای غرب بسیاری از واقعیت‌های دیگر چشم‌پوشی می‌کنند.^۱

---

۱. سیامک باقری چوکامی، چهره پنهان سیاست، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۰.

در مقابل از «کجا هستیم» ضد روایت‌هایی نظیر «ایران سیاه و رو به نابودی» را در برابر روایت «پیشرفت‌های نظام» به فضای ادراکی و شناختی جامعه منعکس می‌کنند. بازیگران این عرصه برای محسوس کردن این روایت، گزاره‌های توضیحی را با تکنیک تکرار و استفاده از منابع متعدد در افکار عمومی بازتاب می‌دهند که «ایرانی‌ها افسرده‌اند، عصبانی‌ترین مردم جهان‌اند، ایران همه محرم و عزاست، جشن و شادی نیست، متولد شدن در ایران یعنی بدبختی، مهمانی و پارتی گرفتن یعنی زندان و...! غرب رؤیایی و اتوپیایی است و دیگر کشورها همه مشغول رقص و شادی و گل و بلبل! فقط ایران پر از کارتن‌خواب و فقیر و کودکان کار است و... . راضی بودن و امیدوار بودن مردم ایران از زندگی به هیچ وجه در هیچ خبر و تحلیلی نشان داده نمی‌شود. و حتی هشتگ #پشیمانم در برنامه‌های ظاهراً روان‌شناسی در شبکه‌های اجتماعی برجسته می‌شود.^۱ در ادامه به گوشه‌هایی از واقعیت‌های کجا بودیم و کجا هستیم نشان داده می‌شود.

الف) حکومت در گذشته دست‌نشانده وابسته بود، اکنون منتخب مردم و مستقل از بیگانه است.

وابستگی شاه و حکومتش به حدی وابسته بود که تمام اقدامات مهم بدون نظر انگلیسی‌ها و امریکایی‌ها انجام نمی‌شد. هویدا

---

۱. ر.ک. خبرگزاری فارس، «جنگ اصلی؛ جنگ روایت‌ها»، دسترسی در:

<https://www.farsnews.ir/news/000106>، ۲۸ تیر ۱۳۹۸.

نخست‌وزیر شاه می‌گفت: هیچ امری بدون اطلاع و صلاح‌دید لندن صورت نمی‌گیرد.^۱ وضع استقلال و عزت کشور آن‌چنان پایمال شده بود که حتی تمام عزل و نصب‌های افراد در پست‌های مهم نیز تابع نظر انگلیس و امریکا بود. فردوست در خاطراتش می‌گوید: «در دوره اول [قبل از کودتای ۲۸ مرداد] افرادی که به صدارت می‌رسیدند، وابستگان انگلیس بودند. محمدعلی فروغی مغز متفکر فراماسونی بود. پس از فروغی، علی سهیلی نخست‌وزیر شد که دست پرورده انگلیسی‌ها بود. احمد قوام، هم به سیاست انگلیس، هم به سیاست امریکا وابسته بود. عبدالحسین هژیر دست پرورده و فرد مورد اعتماد انگلیسی‌ها بود. علی منصور از مأموران انگلیس بود. پسرش حسنعلی منصور مانند پدر نیز پرورش‌یافته انگلیسی‌ها بود، شریف‌امامی در دوره‌هایی به صدارت رسید که نقش او هم مورد تمایل انگلیس و هم امریکا بود و با هر دو سیاست، روابط حسنه داشت.» همچنین فردوست در خاطرات خود عبدالکریم ایادی را تحمیلی سفرای انگلیس به محمدرضا پهلوی برای جاسوسی می‌داند. از نظر وی افرادی که به وزارت و وکالت و سفارت و سایر مشاغل مهم و پول‌ساز می‌رسیدند اصل در همه این افراد وابستگی به سیاست انگلیس و امریکا بود. اردشیر زاهدی، نخست‌وزیری اقبال را تحمیل انگلیس به دربار می‌داند و

---

۱. ملیحه خسروداد و تورج انصاری، ملکه پهلوی؛ خاطرات تاج‌الملوک پهلوی (همسر اول رضاشاه - مادر محمدرضا شاه پهلوی)، تهران، به‌آفرین، ۱۳۸۰، ص ۴۰۷.

می‌گوید: «دکتر اقبال هم نوکر انگلیسی‌ها بود و به این مطلب افتخار می‌کرد.»^۱ شاه باخوشحالی می‌گفت: «هم امریکا و هم انگلستان بر سرنخست‌وزیری دکتر اقبال توافق دارند.»^۲

وقتی پس از ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ به تدریج نفوذ و نقش امریکا در امور ایران بیشتر شد، هر نوع جابجایی در کاخ سفید، سیاست‌ها و برنامه‌های داخلی و خارجی شاه نیز دستخوش تغییر می‌شد.^۳

حقارت و وابستگی به جایی رسیده بود که محمدرضا شاه گاهی اوقات برای عزل و نصب‌ها مجبور بود به امریکا برود و نظر آنها را جلب کند. مثلاً شاه برای عزل فضل‌الله زاهدی، مجبور بود نظر آیزنهاور را جلب نماید یا برای برکناری علی امینی از نخست‌وزیری موافقت کندهی رئیس‌جمهور دموکرات امریکا را به دست آورد.^۴ اسدالله علم که پس از علی امینی نخست‌وزیر شد،

۱. حسین فردوست، ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۷۱، ص ۱۳۳.

۲. ر.ک. صالح قاسمی، کارنامه شیطان: جنایات ایالات متحده امریکا در ایران، تهران، سلمان پاک، ۱۳۹۵.

۳. عبدالرضا هوشنگ مهدوی، سیاست خارجی ایران در دوران پهلوی، تهران، البرز، ۱۳۷۳، ص ۲۶۳-۲۶۴.

۴. «این موضوع را فریدون هویدا، سفیر و نماینده دائم رژیم شاه در سازمان ملل متحد، در کتاب خاطراتش آورده است. او می‌گوید وقتی از شاه در امریکا سؤال شد که پرزیدنت کِنِدی در سال ۱۹۶۱م پرداخت مبلغ ۳۵ میلیون دلار کمک امریکا به ایران را منوط به انتصاب دکتر علی امینی به نخست‌وزیری کرده است، او پاسخ می‌دهد که «این البته یک مسئله کهنه است، ولی حقیقت دارد!» (فریدون هویدا، سقوط شاه، ترجمه حسین ابوترابیان، تهران، اطلاعات، ۱۳۹۵، ص ۵۳).

با نظر انگلیسی‌ها و تأیید امریکایی‌ها بود.^۱ نخست‌وزیری حسنعلی منصور نیز شاه با نظر جانسون رئیس‌جمهور امریکا او را منصوب کرد. هویدا نیز از طرف امریکایی‌ها به شاه تحمیل می‌شود.^۲ نخست‌وزیری آموزگار به خاطر دوستی‌اش با دولت امریکا انتخاب شد.^۳ شریف امامی، ارتشبد غلامرضا ازهاری^۴ و شاپور بختیار همگی در آستانه پیروزی انقلاب با سفارش و دستور دولت امریکا نخست‌وزیر شدند^۵ تا شاید جلوی پیروزی انقلاب را بگیرند.

وضعیت استقلال کشور به جایی رسیده بود که شاه حتی جرئت برخورد با عوامل امریکایی یا انگلیسی را هم نداشت. نحوه برخورد سفرای امریکا و انگلیس با شاه نیز نشانه حقارت و نبود استقلال ملی بود. براساس خاطرات علم، تسلط و نفوذ امریکا و انگلیس در

---

۱. «اردشیر زاهدی در خاطراتش می‌نویسد که علم مهره انگلیسی‌ها بود، طوری که وقتی شاه با ملکه الیزابت دیدار کرد، ملکه به محض دست دادن با محمدرضا پهلوی قبل از هر چیز از او پرسید: حال دوست ما جناب علم چگونه است» (ابوالفضل آتابای، ۲۵ سال در کنار شاه: خاطرات اردشیر زاهدی، تهران، عطائی، ۱۳۸۲، ص ۱۴۵).

۲. «مطابق اظهارات خانم امانپور مدیرکل تشریفات نخست‌وزیری پهلوی، برداشته شدن هویدا در شرایط افزایش اعتراضات نیز با دستور امریکا انجام شد» (اسکندر دلد، زندگی و خاطرات هویدا، تهران، گلفام، ۱۳۷۲، ص ۳۸۴).

۳. ملیحه خسروداد و تورج انصاری، همان، ص ۴۶۸.

۴. «فریده دیبا (مادر فرح) در مورد او می‌گوید: ازهاری بیشتر از آنکه به پادشاه وفادار باشد، به امریکایی‌ها وفادار بود» (فریده دیبا، دخترم فرح، ترجمه اله رئیس فیروز، تهران، به‌آفرین، ۱۳۸۲، ص ۳۸۴).

۵. برای اطلاعات بیشتر ر.ک. صالح قاسمی، همان.

زمان محمدرضا به حدی بود که سفرای این دو کشور مستقیماً با شاه کار می‌کردند و کاری به وزارت خارجه و دولت نداشتند. با این توصیف، مطابق نظر راجی یکی از کارگزاران صدیق شاه و آخرین سفیر وقت ایران در خلال سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۵۷ در انگلیس وابستگی کامل پهلوی به غرب ارکان اصلی موجودیتش را تشکیل می‌داد.^۱

پس از انقلاب اسلامی این شرایط به طور کامل دگرگون شد. ایران اسلامی از هر جهت استقلال دارد و بر مردم خود تکیه زده است و هیچ قدرت بیرونی توانایی امر و نهی ایران اسلامی را ندارد. همان‌طور که گفته شد دولت‌های غربی به دلیل داشتن استقلال، به خصومت علیه ملت ایران برخاستند و همه تلاش آنها اینکه دوران طلایی پهلوی دوم را احیاء کنند!

ب) ارتش و نیروی مسلح قبل از انقلاب و پس از انقلاب

در دوره محمدرضا پهلوی استقلال نظامی نابود شده بود. از سال‌های ۱۳۵۰ به بعد اداره ارتش در دست مستشاران امریکایی بود. تعداد آنها آن‌قدر زیاد بود که هر ۵ نفر نظامی ایرانی، یک نفر امریکایی بود. آنها خود را برتر از افسران نظامی ایرانی و بلکه از خود شاه نیز بالاتر تعریف می‌کردند. ترفیع افسران ارتش را پیش از آنکه شاه تأیید کند، آنان باید تأیید می‌کردند. آنها حق توهین به امرای ارتش ایران را نیز داشتند، آنجا که سرهنگ مستشار نظامی

---

۱. همان.

امریکایی در دیدارش با فرمانده لشکر تبریز می گوید مغز یک الاغ از مغز تیمسار آریانا بهتر کار می کند.^۱ نظامیان امریکایی برای ورود به ایران نیز نیاز به اجازه هیچ کس نداشتند. ژنرال هایزر در خاطراتش خیلی صریح به این مهم اشاره نموده و گفت: «نظامیان امریکایی بدون پاسپورت و ویزا و تشریفات اداری وارد ایران می شدند.»^۲ به همین جهت در آمارها، تعداد حضور نظامیان امریکایی در ایران اختلاف وجود دارد. تحقیقات مجلس سنای امریکا تعداد آنها در سال ۱۳۵۷ را بین ۴۰ تا ۵۰ هزار نفر تخمین زده است.^۳ جان استمپل، تعداد آنها را تا ژوئیه ۱۹۷۸/۱۳۵۶م رقمی معادل ۵۴ هزار نفر آورده است.^۴ و رابرت هایزر حدود ۵۸ هزار نفر دانسته است.^۵ افزون بر این، امریکایی ها بدون اجازه و اطلاع شاه از تجهیزات نظامی برای برنامه های برون مرزی استفاده می کردند و با صلاحدید خود از پایگاه هایش در ایران برای عملیات در خارج استفاده می کردند، تا جایی که محمدرضا پهلوی به مادرش می گوید: «بدون اطلاع من هواپیماهای نظامی را

۱. زینب احیایی، مستشاران امریکایی در ایران به روایت اسناد، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی ایران، ۱۳۸۲، ص ۷۴.

۲. رابرت هایزر، همان، ص ۱۷.

۳. عبدالرضا هوشنگ مهدوی، همان، ص ۴۰۶.

۴. جان دی. استمپل، درون انقلاب ایران، ترجمه منوچهر شجاعی، تهران، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۷، ص ۲۰۹-۲۱۰.

۵. رابرت هایزر، مأموریت به تهران، ترجمه نعمت الله عاملی، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۱، ص ۵۴.

امریکایی‌ها برده‌اند به ویتنام.^۱ محمدرضا شاه پس از سقوط سلطنتش با لحن گلایه‌آمیز از امریکا گفت: «هر سال، میلیاردها دلار بودجه کشور را صرف خرید اسلحه از کمپانی‌های امریکایی کردم و صدها میلیون دلار به مؤسسات آموزشی و اجتماعی امریکا، کمک بلاعوض کردم.»^۲ در حالی که کشور در آن زمان از ناحیه هیچ دولتی تهدید نظامی نمی‌شد.^۳ بر همین اساس وابستگی به‌گونه‌ای بود که ارتش ایران اجازه ساخت کوچکترین قطعه تجهیزات نظامی را نداشت.

اما نیروهای مسلح پس از انقلاب از وابسته به بیگانه، وابسته به ملت ایران شد. در حال حاضر نیروهای مسلح از مردم، با مردم و در مردم هستند. پیشرفتی که نیروهای مسلح با وجود تحریم‌ها در حوزه فناوری‌های نظامی و دفاعی به‌دست آوردند، عقب‌ماندگی چند صد ساله ایران را جبران کردند. ایران اکنون به اعتراف

۱. ملیحه خسروداد و تورج انصاری، همان، ص ۳۸۷.

۲. فرح پهلوی، دختر یتیم، به کوشش احمد پیرانی، تهران، به‌آفرین، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۸۷۲.

۳. ارتشبد جم رئیس سابق ستاد بزرگ ارتش‌داران در گفت‌وگویی با رادیو بی‌بی‌سی گفت: «مشخص نبود که ارتش باید علیه چه تهدیدی بایستد؛ مهم‌ترین تهدیدات محتمل را باید در نظر گرفت و در مقابل آن ایجاد نیرو کرد؛ ولی معلوم نبود که ارتش ایران برای مقابله و جنگ با کی است؟ با شوروی؟ با عراق؟ باترکیه؟ بدون شک می‌توان گفت که ارتش ایران هدف نداشت» (جمیله کدیور، رویارویی انقلاب اسلامی ایران و امریکا، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۴، ص ۹۹).

کارشناسان نظامی در فهرست چهار کشور برتر جهان قرار دارند که می‌توانند تولیدات موشکی کوتاه‌برد، میان‌برد و دوربرد داشته باشند. جمهوری اسلامی در حوزه پهپاد در منطقه رتبه اول و در دنیا جزو چهار کشور برتر است. از نگاه روزنامه جرزالم پست اسرائیل، کشور ایران ابر قدرت پهپادی جهان است.^۱ «ژنرال کنت مکنزی» فرمانده سازمان تروریستی سنتکام در جلسه استماع کنگره، در پاسخ به سؤالی مبنی بر اینکه آیا آمریکا برتری هوایی خود را در خاورمیانه از دست داده است، گفت: استفاده گسترده ایران از پهپادهای کوچک و متوسط برای عملیات‌های شناسایی و هجومی بدین معناست که برای اولین بار از زمان جنگ شبه جزیره کره [اوایل دهه ۱۹۵۰ میلادی] بدون برتری کامل هوایی، عملیات انجام می‌دهیم.^۲ پس از انقلاب نیروهای مسلح به اعتماد به نفسی رسیدند که در تاریخ ایران کم‌نظیر است. این خودباوری و عدم وابستگی نظامی و راهبردی، باعث شد که در میدان تولید ماهواره‌های نظامی وارد شود. در این راستا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی دومین ماهواره نظامی خود را در سال ۱۴۰۰ با موفقیت به مدار زمین فرستاد.

پ) سیاست خارجی ایران در گذشته کجا و الان کجا؟

نظام پهلوی و شاه در سیاست خارجی تنها مجری بی‌چون و چرای سیاست‌های آمریکا بود. مأموریت ژاندارمی شاه براساس دکترین

---

1. <https://www.alef.ir/news/4000201095.html>.

2. <https://www.farsnews.ir/news/14000215000764>.

نیکسون، نماد فروش استقلال ایران در سیاست خارجی به کاخ سفید بود؛ زیرا براساس این دکترین، شاه با پول نفت ملت ایران، سیاست خارجی کشور را کاملاً در خدمت برقراری امنیت برای منافع امریکا در سطوح منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای قرار داده بود. اولین خدمت شاه، ورود به جنگ ویتنام بود. ایران با فرمان دولت واشنگتن واحدهایی از افسران و کارمندان و تجهیزات نظامی خود را به سایگون اعزام کرد.^۱ طبق گزارش سفارت امریکا در تهران، امریکا از ایران خواست که ۵۰ فروند هواپیمای F-۵ جهت استفاده در ویتنام تأمین کند و شاه ۱۲ دقیقه پس از طرح این موضوع، پاسخ مثبت داد.^۲

سرکوب جبهه آزادیبخش ظفار در عمان، مأموریت دیگر شاه در راستای سیاست‌های امریکا برای جلوگیری از نفوذ شوروی بود. شاه بالغ بر سه هزار نفر از نیروهای مسلح ایران را - که به تدریج تا ده هزار نفر افزایش یافت - از سال ۱۳۵۱ با هدف سرکوب این جنبش به عمان اعزام کرد، در حالی که هیچ‌گونه تجاوز ارضی یا تنش سیاسی صورت نگرفته بود. میزان هزینه‌ای که شاه در این زمینه بر ملت ایران تحمیل کرد به روایت اسناد وزارت امور خارجه، میلیاردها تومان بود و انگلیسی‌ها این هزینه را حدود

1. Ramazani, Roahollah k, Iran Foreign Policy, 1911- 1973
Charlottesville, University Press of Virginia, 1975, p341.

۲. دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، اسناد لانه جاسوسی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۹۰، ص ۱۶۹.

یک میلیارد دلار اعلام کردند.^۱ تلفات ارتش ایران از شروع عملیات در آذر ۱۳۵۲ تا پایان سال ۱۳۵۴، کشته شدن ۲۵ درجه‌دار و ۱۸۶ سرباز و مجروح شدن بیش از هفتصد تن بود.^۲ حمایت از سلطنت‌طلبان متمایل به غرب در جنگ‌های داخلی یمن، اقدام دیگر شاه با دستور امریکایی‌ها بود. ایران در طول این جنگ هشت ساله به ارسال اسلحه و آموزش نظامی اقدام نمود. شاه نیز کمک‌های اعطایی ایران به صنعا را اعلام کرده و در روزنامه‌های آن زمان منتشر شده بود.^۳ شاه در جنگ میان سومالی و اتیوپی و در مداخله هم علیه چریک‌های پولیساریو، حمایت نظامی و مالی نمود.^۴ هنری کسینجر وزیر خارجه وقت آمریکا نیز خدمات شاه به آمریکا در ویتنام و آفریقا را تأیید می‌کند.^۵ کمک‌هایی که شاه معتمد شده بود که به کشورهای اروپایی، آسیایی و آفریقایی ارائه نماید بیش از ۱۵ میلیارد دلار بود!^۶

۱. اسناد وزارت امور خارجه، جعبه ۱۸، پرونده ۲۹۴، ۱۳۵۳/۸/۲۷ و جعبه ۱۷، پرونده ۳۰۰، ۱۳۵۴/۱۲/۲.
۲. خبرگزاری پارس، ۱۳۵۵/۸/۱۰.
۳. روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۴/۱۰/۳، ص ۲۸.
۴. پل بالتا، مغرب بزرگ از استقلال تا سال ۲۰۰۰م، ترجمه عباس آگاهی، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۷۰، ص ۱۲۸.
۵. محمدجعفر چمنکار، «مأموریت نظامی‌گری دولت پهلوی دوم و تأثیرات آن بر سیاست خارجی ایران»، پژوهش‌های تاریخی، دوره جدید، س ۲، ش ۸، زمستان ۱۳۸۹، ص ۲۷.
۶. یوسف نراقی، «نخبگان نظامی و سیاسی عصر پهلوی (۱)»، مجله دانش انتظامی، ش ۱، بهار ۱۳۷۸، ص ۱۴۹.

ایران پس از انقلاب، مستقل‌ترین سیاست خارجی را به نمایش گذاشت و بدون هر نوع ترسی، فرمان سیاست خارجی خود را براساس منافع ملی اش تعیین می‌کند. برعکس دوران شاه، ورود ایران در تحولات منطقه‌ای مانند بحران سوریه و عراق به‌طور کامل در چهارچوب منافع ملی خود بوده و با نابود کردن ماشین جنگی هیولای داعش که مورد حمایت امریکا، سعودی‌ها و رژیم صهیونیستی بود، عزت ملی ایران را در میان ملت‌ها بالا برد. استقبال ملت‌های جهان از تشییع شهید سلیمانی مؤید این حقیقت بود. ایران قبل از انقلاب در سازمان ملل «آقا اجازه» بود؛ اکنون بدون توجه به قدرت‌های بزرگ به صورت مستقل رأی خود را می‌دهد.

ت) اقتصاد گذشته و اقتصاد امروز

استقلال اقتصادی ایران پس از کودتای ۲۸ مرداد معامله شد. ابتدا با قرارداد ۲۵ ساله موسوم به «کنسرسيوم نفت ایران» که قابل تمدید بود، مَهر باطلی بر ملی شدن صنعت نفت ایران زده شد و از این طریق نه تنها نفت، که تمام ساختارهای اقتصادی، نظامی و صنعتی تحت سلطهٔ امریکایی‌ها قرار گرفت. وابستگی اقتصادی به حدی بود که مارک گازپوروسکی بیان می‌کند شاه در دههٔ ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ حتی قیمت‌های نفت را هم بر اساس سیاست تنظیم قیمت انرژی امریکا تنظیم می‌کرد.^۱ از نظر محققان، روابط

---

۱. مارک ج. گازپوروسکی، سیاست خارجی امریکا و شاه، ترجمهٔ فریدون فاطمی، تهران، مرکز، ۱۳۷۱، ص ۱۶۰.

اقتصادی شاه در این دوره با قدرت‌های جهانی منجر به آشفتگی اقتصاد ملی و تاراج ثروت مردم ایران شد.^۱ اجرای سیاست‌های رؤسای امریکا به خصوص در دوره کندی، اقتصاد ایران از جمله کشاورزی ایران را نابود و وابسته به خارج و امریکا کرد.^۲ تراز تجاری ایران و امریکا به خوبی وابستگی اقتصاد ایران را نشان می‌دهد. امریکا علی‌رغم آنکه بخش عظیمی از نیازهای نفتی خود را از طریق ایران تأمین می‌کرد، اما با صادرات فراوان خود به کشور توانسته بود تراز تجاری را به نفع خود رقم بزند تا جایی که بنا بر اعلام وزارت امور خارجه، در اسفند سال ۱۳۵۶ حجم مبادلات ایران و امریکا، طی ده سال، پانزده برابر شد، که اوج نفوذ ایالت متحده در زمینه تجاری و بازرگانی ایران را نشان می‌دهد.^۳ به هر حال ابعاد نفوذ در اقتصاد ایران بسیار وسیع‌تر بود. به تعبیر جان فوران، هیچ کشور دیگری را نمی‌توان یافت که امریکا تا این حد در آن نفوذ کرده باشد.

۱. محمدعلی کاتوزیان، اقتصاد سیاسی ایران از مشروطیت تا پایان سلسله پهلوی، ترجمه محمدرضا نفیسی و کامبیز عزیزی، تهران، مرکز، ۱۳۷۴، ص ۳۷۴-۳۷۵.

۲. مسعود بهنود، از سید ضیاء تا بختیار، تهران، جاویدان، ۱۳۷۷، ص ۴۶۶.

۳. اصغر جعفری ولدانی و محسن پیرهادی، «ابعاد نفوذ امریکا در ایران (۱۹۵۳-۱۹۷۹م)» و پیامدهای آن در شکل‌گیری روابط دو کشور پس از انقلاب اسلامی، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، س ۶، ش ۲، تابستان ۱۳۹۵، ص ۱۴.

علی القاعده با افزایش تصاعدی درآمدهای نفتی^۱ در دهه ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ شرایط اقتصادی کشور می‌بایست متحول می‌شد و رفاه نسبی در سراسر کشور رخ می‌داد، اما همه چیز بر عکس بود. این درآمدها نه نصیب ملت ایران شد و نه به زیرساخت‌های کشور اختصاص یافت و نه کشور پله‌های ترقی اقتصادی را طی کرد. البته «عدم واردات تکنولوژی زیرساختی و پرداختن به واردات تکنولوژی مصرفی موجب افزایش کاذب رفاه شهری و سیل مهاجرت شد که تبعات آن بحران‌های شهری و ظهور حلبی‌آبادها و شکل‌گیری تهیدستان شهری بود.»^۲ انگلیسی‌ها فهمیده بودند که سیاست‌های شاه، آسایش و خوشبختی به همراه نداشته است. آنتونی پارسونز سفیر وقت انگلیس با بیان

---

۱. «در نحوه خرج این درآمدها، روند کلی زندگی رژیم زیرسلطه امریکا را به خوبی نشان می‌دهد. درآمدهای نفتی ایران، به‌ویژه بعد از تشکیل اوپک در سال ۱۳۳۹ و جنگ‌های ۱۹۶۷ و ۱۹۷۳ م اعراب و اسرائیل، بارشده چشم‌گیری مواجه شد و از ۲۲/۵ میلیون دلار در سال ۱۳۳۳ به ترتیب به ۵۵۵ میلیون دلار در سال ۱۳۴۳، ۹۵۸ میلیون دلار در سال‌های ۱۳۴۷-۱۳۴۸، ۱/۲ میلیارد دلار در سال‌های ۱۳۴۹-۱۳۵۰، و پس از چهار برابر شدن قیمت نفت به نزدیک ۲۰ میلیارد دلار در سال ۱۳۵۵ رسید. پیامد مهم این افزایش انفجاری درآمد آن بود که استبداد نفتی را رونق بخشید و بقایای واقع‌بینی، حزم و احتیاط را در شاه و مزدورانش نابود کرد» (محمدعلی کاتوزیان، همان، ص ۲۸۶).

۲. جان فوران، مقاومت شکننده، ترجمه احمد تدین، تهران، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۹۰، ص ۴۸۴.

این واقعیت، مثالی از وضعیت جامعه می‌زند که: «برای یک کارمند عالی‌رتبه دولت یا یک مدیر بخش خصوصی، عادی بود که بیش از هفتاد درصد درآمدها را فقط به اجاره خانه اختصاص دهد...»^۱

به طور کلی توسعه‌ای که گفته می‌شود در این دوران وجود داشته، از نوع توسعه وابسته بود؛ توسعه‌ای که مختص کشورهای به اصطلاح پیرامون بود، که اساس بدبختی امروز ایران نیز به همان بر می‌گردد. ایرانی که می‌بایست در آن دوران با دلارهای زیاد نفتی و با جمعیت کم ساخته می‌شد، به صنایع مونتاژ و وابسته بزک گردید و انقلاب، ویرانه‌ای را به ارث برد که به تعبیر کارشناسان، سال‌ها طول می‌کشید تا جبران شود.

انقلاب اسلامی پس از پیروزی، انگیزه بالا برای جبران جهادی آن داشت اما از همان ابتدا با چالش‌هایی روبه‌رو شده که هر کشوری جای ایران می‌بود، وضع بسیار وخیم‌تری باید می‌داشت. جنگ تحمیلی هشت ساله، تحریم‌های همه‌جانبه و ظالمانه امریکا و اروپا و بی‌ثبات‌سازی مانع از این شد که آن‌گونه انقلابیون انتظار داشتند، پیشرفت‌های اقتصادی صورت گیرد. با وجود همه این موانع و به‌رغم وجود مشکلات اقتصادی و گرانی‌ها، نمی‌توان پیشرفت‌های ایران را نادیده گرفت. مقایسه وضعیت اقتصادی ایران

---

۱. امیراسدالله علم، گفت‌وگوهای من و شاه؛ خاطرات محرمانه امیراسدالله علم، تهران، طرح نو، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۲۰۴.

در زمان حکومت پهلوی با بعد از انقلاب اسلامی نیازمند توجه به پارامترهای متعددی نظیر جهت‌گیری برنامه‌های اقتصادی، و اهدافی که این نظام‌ها در زمینه بهبود و پیشرفت کشور در زمینه اقتصادی تعقیب می‌نمودند، امکانات کشور و منابع مورد استفاده، موانع داخلی و خارجی، و بررسی‌های دقیق آماری از شرایط اقتصادی اکثریت آحاد و طبقات مختلف کشور، نحوه عملکرد و مدیریت کلان کشور و بالاخره نتایج و دستاوردهایی که در ابعاد مختلف با توجه به این قبیل مؤلفه‌ها و پارامترها برای کشور داشته است، می‌باشد.

براساس شاخص‌های مزبور، وضع اقتصاد ایران نسبت به گذشته پیشرفت داشته است و قابل مقایسه نیست، اما در قیاس با انتظارات از نظر رهبر معظم انقلاب علیه السلام رضایت‌بخش نیست. چنان‌که در همین زمینه رهبر معظم انقلاب علیه السلام می‌فرمایند: «وضع اقتصادی با همه این تلاش‌هایی که انجام می‌گیرد، مطلوب نیست؛ مردم زیادی هم از لحاظ اقتصادی در فشار هستند.»^۱

ث) رشد علم و فناوری الان کجا و دوران گذشته کجا؟

قبل از انقلاب در زمینه علم و فناوری در قعر جدول بودیم. اما پس از انقلاب تحول بزرگ و خیره‌کننده‌ای انجام شد. بر اساس گزارش

۱. بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۳/۲، دسترسی در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39655>

سایماگو طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۵ م:

رتبه جهانی تولید علم ایران طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۵ م از ۱۵۳ام به ۱۱۶ام در جهان ارتقاء یافته است؛

رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته انرژی اتمی از ۸۳ به ۱۱ام ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۱ به ۴۱۸)؛

رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته نانو و نانو تکنولوژی از ۱۵۷ام جهان به ۱۱۶ام ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۱ به ۶۸۷)؛

رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته بیوتکنولوژی از ۵۶ به ۱۴ام جهان ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۱۱ به ۶۱۸)؛

۱. نظام رتبه‌بندی سایماگو توسط گروه پژوهشی به همین نام در دانشگاه گرانادا در اسپانیا انجام می‌شود که براساس تعداد مقالات علمی مؤسسات آموزش عالی کشورهای مختلف موجود در بانک اطلاعاتی اسکوپوس آنها را ارزیابی و رتبه‌بندی می‌کند. این رتبه‌بندی یکی از جدیدترین و جامع‌ترین نظام‌های رتبه‌بندی پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهش محور در جهان است. سایماگو شرکتی فناورمحور است که دارای شهرتی جهانی در زمینه تحلیل و ارزیابی اطلاعات علمی می‌باشد. این شرکت که در سال ۲۰۰۸ میلادی به عنوان شرکتی اسپین آف تأسیس گردیده، همواره ارتباطی تنگاتنگ را با شرکای بین‌المللی از حوزه‌های نشر، تهیه‌کنندگان اطلاعات علمی، دانشگاه‌ها و کارگزاران دولتی داشته است.

رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته مهندسی هوا و فضا از ۴۳ به ۱۱ام جهان ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۴ به ۳۴۱)؛

رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته پزشکی از ۵۴ به ۱۱ام جهان ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۶۴ به ۳ هزار)؛
رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته شیمی از ۴۸ به ۱۱ام جهان ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۷۹ به ۳ هزار)؛

رتبه جهانی تولید علم ایران در رشته فیزیک و نجوم از ۶۴ به ۱۱ام جهان ارتقاء یافته است. (افزایش تعداد مقالات از ۲۱ به ۱ هزار)؛

رشد روزافزون و حضور فعال کشور در عرصه‌های علمی به طوری که تا سال ۱۳۹۱ بیش از ۲۶۱۹۶ اختراع در کشور ثبت شده است؛

پژوهشگران ایرانی از نظر پژوهشی با ثبت ۸۵۱۳ مقاله علمی، در ردیف شانزدهم تولید علم و در زمره دانشمندان و پژوهشگران ممتاز جهان قرار گرفته‌اند؛

جمهوری اسلامی ایران در میان ۵۷ کشور اسلامی از لحاظ علمی و پژوهشی و ثبت اختراع در رتبه اول کشورهای اسلامی قرار دارد؛

دستیابی به فناوری و دانش کامل چرخه سوخت هسته‌ای و قرار گرفتن در ردیف پنج کشور برتر جهان؛

ورود موفقیت آمیز و همزمان با سایر کشورهای پیشرفته به عرصه علوم جدید مانند: نانو تکنولوژی که رتبه هفتم جهانی را به خود اختصاص داده و سایر علوم جدید از جمله؛ لیزر، میکرو الکترونیک، ورود به علم ساخت روبات و کسب موفقیت های جهانی در مسابقات روباتیک، توسعه سخت افزاری و ساخت ابر رایانه، توسعه نرم افزاری و بهره برداری گسترده از علوم رایانه ای در کشور و کسب ۳۶۲ مدال در المپیادهای مختلف علمی جهان؛ افزایش تعداد پزشکان از ۱۵ هزار نفر پیش از انقلاب به بیش از ۱۱۱۰۰۰ نفر و رفع کامل نیاز کشور به جذب پزشک خارجی؛ تغییر و تبدیل کشور به قطب منطقه ای توریسم سلامت و پذیرش و درمان بیماران خارجی در انواع بیماری ها؛ دستیابی به دانش کشت سلول های بنیادین، قرار گرفتن در ردیف کشورهای برتر پیوند کلیه و درمان بیماری های چشمی؛ کسب تجارب ارزشمند برای مقابله با انواع عوارض و بیماری های ناشی از عوامل شیمیایی.

ج) رشد توسعه انسانی در گذشته کجا بود و الان کجاست

شاخص توسعه انسانی قبل از انقلاب، پایین تر از اردن و ازبکستان، هم سطح با غنا و کنیا بود. بر اساس گزارش های دفتر توسعه سازمان ملل، ایران در سال ۱۳۵۶ که آخرین سال حکومت پهلوی است از نظر توسعه انسانی، جزء کشورهای دارای توسعه متوسط بوده و معدل نهایی آن برابر با معدل کنونی کشورهای غنا و کنیا بوده است. یعنی هرکس می خواهد موقعیت ایران در آخرین سال

حکومت پهلوی را مشاهده کند باید امروز به کشورهای غنا و کنیا سفر کند. در آن سال ایران در جایگاهی پائین تر از ازبکستان و اردن قرار داشته است. این در حالی است که حکومت پهلوی روزانه شش میلیون بشکه نفت تولید و صادر می کرد و قیمت نفت از سال ۱۳۵۲ به چهار برابر افزایش یافته بود و جمعیت کشور نیز نصف جمعیت امروز بود. در سال ۱۳۵۶ که آخرین سال حکومت پهلوی بود از نظر شاخص توسعه انسانی در بین ۱۸۰ کشور جهان در رده ۱۳۰ جدول قرار داشت ولی در گزارش مربوط به سال ۲۰۱۸م (۱۳۹۶) به رتبه ۶۰ صعود کرده، یعنی طی حدود چهل و سه سال پس از انقلاب، موفق شده از ۷۰ کشور جهان سبقت بگیرد و به سمت صدر جدول که کشورهای دارای توسعه بسیار زیاد قرار دارند پیش برود. در گزارش کشورهای جهان از نظر میزان توسعه انسانی به چهار گروه تقسیم بندی شده اند که عبارت اند از: کشورهای دارای توسعه انسانی بسیار بالا، کشورهای دارای توسعه انسانی بالا، کشورهای دارای توسعه انسانی متوسط و کشورهای دارای توسعه انسانی پایین. در جدیدترین گزارش این سازمان که چندی قبل منتشر شده است ایران در گروه کشورهای « High human development » یعنی توسعه انسانی بالا دسته بندی شده است. این یعنی جمهوری اسلامی ایران در شاخص های مختلف با وجود تمام فشارهای قدرت های بزرگ، بالاتر از کشورهای چینی، هند، مکزیک و برزیل که محدودیت های ایران را نیز نداشته است قرار بگیرد.

(۶)

جهاد تبیین

زندگی مؤمن بدون جهاد نمی‌شود. جهاد یک حرکت مستمر در زندگی انسان مؤمن است.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا
وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمْ
الصَّادِقُونَ (حجرات: ۱۵).

مؤمنان، تنها کسانی هستند که به خدا و رسولش ایمان آورده و دچار تردید نشدند و با اموال و جان‌های خود در راه خدا جهاد کردند. اینانند که (در ادعای ایمان) راستگویند.

«جَاهِدُوا» محدودیت زمانی ندارد. زیرا باطل همواره وجود دارد. هر جایی که نعمه توحید بلند شود و عدالت مطرح شود، دشمنانی در آنجا به وجود می‌آیند. این سنت تاریخی است که از گذشته بوده و هست. قرآن کریم می‌فرماید:

وَكذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحى
بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا
فَعَلُوهُ فَذَرَّهُمْ وَمَا يُفْتَرُونَ وَلَتَصْغى إِلَيْهِ أَفئِدَةُ الَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلَيَرَّضُوهُ وَلَيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ (انعام: ۱۱۲).

(ای پیامبر! اینان تنها در برابر تو به لجاجت نپرداختند، بلکه) ما این‌گونه برای هر پیامبری، دشمنی از شیطان‌های انس و جنّ قرار دادیم. که برخی از آنان حرف‌های دلپسند و فریبنده را به برخی دیگر مرموزانه القا می‌کنند. البتّه اگر پروردگارت می‌خواست، چنین نمی‌کردند. (ولی سنّت الهی بر آزادی انسان‌ها می‌باشد)، پس آنان را و آنچه به دروغ می‌سازند به خود واگذار!

براین اساس، یکی از جنبه‌های جهاد، جهاد تبیین است. امیر مؤمنان علیه السلام در وصیّت معروف خویش به امام حسن و امام حسین علیهم السلام می‌فرماید: «وَاللّٰهُ اللّٰهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ وَ أَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ؛^۱ اللّٰهُ در جهاد. مبدا جهاد در راه خدا را با مال و جان و زبان ترک کنید.» منظور از جهاد زبانی، جهاد تبیین است. جهاد تبیین دارای دو عنصر اساسی است:

الف) بصیرت نافذ و درک عمیق و کامل از حمله، خطر و نقشه اصلی دشمن و فریب دشمن را نخوردن؛

ب) شجاعت، صراحت، قاطعیت و جسارت بیان و آمادگی برای ایثار آبرو، جان، مال، فرزند و... در مقابله با دشمن.

بنابراین، جهاد تبیین دو الزام یا شرط مهم دارد: شرط علمی و شرط عملی. ابتدا باید خطر را دقیق و همه‌جانبه شناخت و درک

۱. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

درستی از ابعاد حمله دشمن داشت که کجاها را هدف بمباران خود قرار داده است. ابزارها و شیوه‌های دشمن و اقتضانات و شرایط محیطی مخاطبان مورد آماج را فهمید. سپس باید روحیه جهادی در تبیین معارف اسلامی و انقلابی و شبهه‌افکنی‌ها و تحریفات دشمن داشت.

بر اساس مبانی قرآنی «جهاد تبیین» شرط لازم برای «جهاد کبیر» است. «فَلَا تُطِيعِ الْكٰفِرِيْنَ وَجَاهِدْهُمْ بِهٖ جِهَادًا كَبِيْرًا» (فرقان: ۵۲). جهاد کبیر هم یکی از انواع جهاد و از دستوره‌های مهم خداوند به پیامبر ﷺ است. این آیه در مکه نازل شده است و جنگ نظامی علیه پیامبر ﷺ و مسلمانان مطرح نبود، بلکه دشمنان و کافران در مکه، پس از به قدرت رسیدن مسلمانان، به طرق مختلف به دنبال آن بودند که پیامبر خدا ﷺ و مسلمانان را به تبعیت از خود وادار کنند. در چنین فضا و شرایطی بود که خداوند دستور جنگ نظامی نمی‌دهند، بلکه به پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ به طور مکرر توصیه و امر می‌شود: «يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ اِتَّقِ اللّٰهَ وَ لَا تُطِيعِ الْكٰفِرِيْنَ» (احزاب: ۱). یعنی در برابر همه فشارها، مانع تراشی‌ها، تهدیدها و تطمیع و نیرنگ‌ها در میدان‌های مختلف سیاست، اقتصاد، فرهنگ، هنر و سایر میدان‌ها مقاومت کن و از دشمن تبعیت نکن.^۱

---

۱. ر.ک. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌العلو در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه السلام، ۱۳۹۵/۳/۳، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

در ادامه همین آیات است که خداوند به پیامبر ﷺ دستور می‌دهد: «بنابراین از کافران (در هیچ زمینه‌ای) اطاعت مکن و به وسیله قرآن با آنها جهاد بزرگی بنما.» جهاد تبیین از این جهت در زمره جهاد کبیر است که مؤمنین در عدم تبعیت از اهل باطل و دشمنان باید دشمن را بشناسند، نقش او را بفهمند و سپس از تبعیت دشمن سر باز زنند. وقتی دشمنان اسلام و انقلاب در تلاشند نظام اسلامی و مردم که مایه اقتدار آن است را تهی کنند و وادار به تسلیم و تبعیت از آنها نمایند، جهاد کبیر لازم می‌آید.

با این وصف، در شرایط کنونی با تهاجم ترکیبی روبه‌رو هستیم و لازمه تهاجم ترکیبی، جهاد ترکیبی است. چنان‌که رهبر معظم انقلاب علیه السلام فرمودند: «دشمن امروز دست زده به یک تهاجم ترکیبی؛ تهاجم دشمن یک تهاجم ترکیبی است... ما هم در مقابل بایستی حرکتمان حرکت ترکیبی باشد؛ از همه جهت بایستی تلاش کنیم.»^۱ براساس مبانی قرآنی هرگاه حق بیاید باطل به طور طبیعی، به خود می‌لرزد، تضعیف می‌شود و قدرت اثرگذاری‌اش از بین می‌رود. «جاءَ الْحَقُّ وَ مَا يُبَدِّئُ الْبَاطِلُ وَ مَا يُعِيدُ (سبأ: ۴۹)؛ حق آمد! و باطل (کاری از آن ساخته نیست و) نمی‌تواند آغازگر چیزی باشد و نه تجدیدکننده آن!» عبارت «مَا يُبَدِّئُ» یعنی شروع نمی‌کند. نقش

---

۱. بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام در دیدار با فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش، ۱۴۰۰/۱۱/۱۹، دسترسی در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49572>

جدیدی ایفاء نمی‌کند. «مَا يُعِيدُ» یعنی از سر نمی‌گیرد. دوباره انجام نمی‌دهد. نقش قدیم خودش را بازی نمی‌کند. در مجموع مراد از «مَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَ مَا يُعِيدُ» یعنی نقش بر آب بودن همه نقش‌های باطل است. این سنت الهی است که با حضور حق، باطل نمی‌تواند عرض اندام کند. بنابراین، اگر گفته شود چرا حق هست اما باطل همچنان جولان می‌دهد و بیرون نرفته است، به طرفداران حق برمی‌گردد که به درستی به حق عمل نکردند. حق را نشاخند، درست نفهمیدند و حکیمانه تبیین نکردند. نتیجه می‌گیریم که اگر جبهه حق به موقع و به درستی در میدان تهاجم ترکیبی حضور فعال داشته باشد، از نظر رهبر معظم انقلاب علیه السلام این «حرکت تبیین، خنثی‌کننده توطئه دشمن است.»^۱

در تهاجم ترکیبی که ابزارهای رسانه‌ای در کانون آن قرار دارد و با جنگ شناختی، جنگ روایت‌ها و جنگ روانی، ذهن و قلب جامعه را هدف قرار داده است، باید تبیین درست و اقتاعی اساس مقابله با آن باشد. به تعبیر رهبر معظم انقلاب علیه السلام: «ما با ذهن‌ها مواجهیم، با دل‌ها مواجهیم؛ باید دل‌ها قانع بشود. اگر دل‌ها قانع نشد، بدن‌ها به راه نمی‌افتند، جسم‌ها به کار نمی‌افتد؛ این فرقی بین تفکر اسلامی و تفکرات غیر اسلامی است.»^۲

۱. بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۴/۱۲،

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33694>

۲. همان.

بنابراین، مهم‌ترین جهاد در جهاد ترکیبی، جهاد تبیین است. لازمه اثربخشی جهاد تبیین، جبهه‌ای عمل کردن و شناخت دقیق مختصات دشمن در تهاجم ترکیبی و رعایت همه قواعد شرایط جدید جنگ ترکیبی با محوریت ابزار رسانه و ظرایف آن است. همچنین جهاد تبیین کارآمد مستلزم اقدام ترکیبی است. همان‌طور که دشمن به صورت ترکیبی از همه عناصر قدرت رسانه و بازیگران و تکنیک‌های آن استفاده می‌کند، در جهاد تبیین نیز می‌بایست، جبهه انقلاب از همه ظرفیت‌ها و امکانات و استعدادها استفاده کند و با بهره‌گیری از تمام اصول و قواعد جنگ رسانه‌ای و شناختی به مصاف تهاجم ترکیبی برود.

در جهاد تبیین ترکیبی لازم است، از دفاع و هجوم یا آفند و پدافند به تناسب بهره گرفته شود. رهبر معظم انقلاب عجله فرمایند می‌فرمایند:

البته دفاع باید بکنیم اما همیشه در موضع دفاعی نمی‌توانیم بمانیم؛ این را باید توجه داشت. اینکه من می‌گویم باید دفاع کنیم، خب دفاع یک کار لازم است اما همیشه نمی‌شود در موضع دفاعی ماند؛ دشمن تهاجم می‌کند، ما هم باید تهاجم داشته باشیم؛ در زمینه‌های

مختلف؛ هم در زمینه‌های رسانه‌ای، هم در زمینه‌های

اقتصادی، هم در زمینه‌های امنیتی.^۱

در جهاد تبیین، جهادگران باید به صورت فردی و جمعی آموزش‌های لازم نسبت به جنگ ترکیبی که کانون آن ابزارهای رسانه‌ای است، را ببینند. ابتدا باید ماهیت جنگ ترکیبی را به خوبی شناخت، متناسب با آن تکنیک‌های لازم را آموزش دید. شناخت میدان جنگ نیز از ضروریات است. مهم‌ترین کارکرد دشمن در تهاجم ترکیبی و جبهه‌ای، موج سواری بر ضعف و آسیب، مواضع و سخنان ناپخته یا عمل غیرمعتول یک مسئول، اتخاذ سیاست اشتباهی است که براساس آن هجمه به اهداف راهبردی نظام وارد می‌شود. بنابراین، در جهاد تبیین برای خنثی‌سازی تهاجم ترکیبی دشمن، ضمن تبیین حقایق نظام و واقعیت‌های جامعه و جداسازی آنها از بیراهه‌ها و انحراف‌ها، و پاسخ متقن و به‌هنگام شبهه‌افکنی‌ها و تحریف‌ها باید، ضعف‌ها را برطرف کرد. ضعف‌هایی که مشاهده می‌شود به طرق مختلف برای رفع آن کوشید و همواره باید خود و دیگران را از مواضعی که ممکن است مورد سوء استفاده دشمن قرار گیرد، پرهیز داد. براین پایه تبیین باید به دور از جنجال و هیاهو باشد و با بیان بلیغ و مستدل تبیین شود به‌گونه‌ای که به جان و دل بنشیند.

---

۱. بیانات امام خامنه‌ای عنه‌السلام در دیدار با فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند

هوایی ارتش، ۱۴۰۰/۱۲/۱۹، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

[.content?id=49572](https://farsi.khamenei.ir/speech-)

در تهاجم نرم و جنگ روانی، یکی از شگردهای دشمن
عصبانی کردن مدافعان و جهادگران تبیین است و با بهانه قراردادن
آن عملیات تهاجمی خود را عمق و اثربخش نماید. از این رو، لازمه
جهاد تبیین داشتن سعه صدر و «تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»
است.

کتابنامه

قرآن کریم.

شریف الرضی، محمد بن حسین. نهج البلاغه، ترجمه محمد

دشتی، مشهد، امیرالمؤمنین علیه السلام، ۱۳۹۱.

آتابای، ابوالفضل. ۲۵ سال در کنار شاه: خاطرات اردشیر زاهدی،

تهران، عطائی، ۱۳۸۲.

آفتاب‌نیوز. «بازتاب اظهارات ضدایرانی وزیر دفاع ریاض

علیه تهران»، دسترسی در: <https://aftabnews.ir/fa/news/443021>

۱۳ اردیبهشت ۱۳۹۶.

احیایی، زینب. مستشاران امریکایی در ایران به روایت اسناد، تهران،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی ایران، ۱۳۸۲.

استمپل، جان دی. درون انقلاب ایران، ترجمه منوچهر شجاعی،

تهران، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۷.

اسناد وزارت امور خارجه، جعبه ۱۸، پرونده ۲۹۴، ۱۳۵۳/۸/۲۷ و

جعبه ۱۷، پرونده ۳۰۰، ۱۳۵۴/۱۲/۲.

اقتصاد آنلاین. «ایرانیان از کدام شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند؟»، دسترسی در: <https://www.eghtesadonline.com>، ۲۷ شهریور ۱۴۰۰.

اوباما، باراک. «متن تفصیلی جلسه گفت‌و شنود رئیس‌جمهور امریکا در مرکز سابان مؤسسه بروکینگز»، دسترسی در: <https://www.javanonline.ir/fa/news/625189>، ۱۷ آذر ۱۳۹۲.

باقری چوکامی، سیامک. چهره پنهان سیاست، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۰.

بالتا، پل. مغرب بزرگ از استقلال تا سال ۲۰۰۰م، ترجمه عباس آگاهی، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۷۰.

بهنود، مسعود. از سید ضیاء تا بختیار، تهران، جاویدان، ۱۳۷۷.
بی.بی.سی فارسی. «واکنش سخنگوی شورای نگهبان ایران به سمت تازه جان بولتون»، دسترسی در: <http://www.bbc.com/persian/iran-43516505>، ۳ فروردین ۱۳۹۷.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir>.

پایگاه جامع تاریخ معاصر ایران. «سؤال‌های زیربنایی در تقابل امریکا و اسرائیل با ایران»، دسترسی در: <http://revolution.pchi.ir/show.php?page=contents&id=16071>.

پهلوی، فرح. دختر یتیم، به کوشش احمد پیرانی، تهران، به‌آفرین، ۱۳۸۷.

جعفری ولدانی، اصغر و محسن پیرهادی. «ابعاد نفوذ امریکا در ایران (۱۹۵۳-۱۹۷۹م) و پیامدهای آن در شکل‌گیری روابط دو کشور پس از انقلاب اسلامی»، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، س ۶، ش ۲، تابستان ۱۳۹۵، ص ۱۴.

جولانی، محمد و قاسم فولادی. جنگ‌های ترکیبی مروری بر ادبیات، تهران، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، ۱۳۹۶.

چمنکار، محمدجعفر. «مأموریت نظامی‌گری دولت پهلوی دوم و تأثیرات آن بر سیاست خارجی ایران»، پژوهش‌های تاریخی، دوره جدید، س ۲، ش ۸، زمستان ۱۳۸۹، ص ۲۷.

حاج‌علی محمدی، محمدحسین و عطاءاله رامشک. «تکنیک‌های القایی شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان ضد انقلاب، علیه نظام ج.ا.ا»، فصلنامه امنیت ملی، س ۳، ش ۱۱، بهار ۱۳۹۳، ص ۱۱۳-۱۳۸.

خبرگزاری پارس. ۱۳۵۵/۸/۱۰.

خبرگزاری تسنیم. «بررسی بودجه‌های رسانه‌ای علیه ایران»، دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/2309777>

۲۹ تیر ۱۳۹۹.

_____ . «عربستان و هزینه‌های میلیارد دلاری برای عملیات روانی علیه ایران»، دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/2311351>، ۱ مرداد ۱۳۹۹.

_____ . «واحد ۸۲۰۰؛ سری‌ترین یگان اطلاعات

نظامی اس‌رائیل»، دسترسی در:

۱۳، <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/03/13/1737650>

خرداد ۱۳۹۷.

خبرگزاری فارس. «ایران اینترنشنال با ایران یا علیه ایران؟»،

دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/news/000886>، ۱۵

اردیبهشت ۱۳۹۹.

_____ . «جنگ اصلی؛ جنگ روایت‌ها»، دسترسی در:

<https://www.farsnews.ir/news/000106>، ۲۸ تیر ۱۳۹۸.

_____ . «نقش مرکز اعتدال سعودی در بحران‌های منطقه‌ای و

بین‌المللی»، دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/news/001183>،

۱۶ آذر ۱۳۹۹.

خبرگزاری مهر. «کارزار آنلاین رژیم صهیونیستی برای

پیش‌برد همدافش»، دسترسی در:

<https://www.mehrnews.com/news/5384332>، ۵ دی ۱۴۰۰.

خبرگزاری میزان. «در کمپ آلبانی هزاران حساب مجازی را با

نرم‌افزارهای روباتی و به صورت خودکار مدیریت می‌کنند»،

دسترسی در: <https://www.mizan.news/fa/news/484903>، ۲۵ دی

۱۳۹۷.

خسروداد، ملیحه و تورج انصاری. ملکه پهلوی؛ خاطرات تاج الملوک پهلوی (همسر اول رضاشاه - مادر محمدرضا شاه پهلوی)، تهران، به آفرین، ۱۳۸۰.

دانشجویان مسلمان پیرو خط امام. اسناد لانه جاسوسی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۹۰.

دلدم، اسکندر. زندگی و خاطرات هویدا، تهران، گلفام، ۱۳۷۲.
دیبا، فریده. دخترم فرح، ترجمه اله رئیس فیروز، تهران، به آفرین، ۱۳۸۲.

رام، تل لیف. «اسرائیل با سه چالش راهبردی مواجه است: چه باید کرد؟»، روزنامه صهیونیستی معاریو، دسترسی در: <http://www.maariv.co.il>، ۲۵ ژانویه ۲۰۲۲ م.

رودنسون، ماکسیم. الاسلام؛ عقیده و سیاست، تعریب اسعد صقر، بیروت، عطیه، ۱۹۹۶ م.

روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۴/۱۰/۳.

روزنامه رسالت، ۱۳۸۰/۲/۲۷.

روزنامه کیهان، ۱۳۷۹/۲/۱۴؛ ۱۳۷۸/۱/۲۶؛ ۱۳۸۲/۳/۲۸.

ریاحی، محمدرضا. ایران و آمریکا؛ توسعه تضاد در بستر قدرت نرم و رسانه، قم، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۰.

سلطانی فر، محمد. «پژوهش‌نامه رسانه و جنگ نرم»، فصلنامه عملیات روانی، ش ۳۵، بهار ۱۳۹۲.

- سیف‌پور، رضا. «کارکردهای بی.بی.سی. فارسی در جنگ نرم علیه ایران»، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، دسترسی در: <http://bcir.pchi.ir/show.php?page=contents&id=9758>
- شبکه العالم. «بن سلمان، سرمایه‌گذار پشت پرده اینترنت‌نشال؛ manoto و BBC به کجا وصلند؟»، دسترسی در: <https://fa.alalam.ir/news/3867566>، ۱۹ اسفند ۱۴۰۰.
- شبکه خبر. «علت خصومت امریکا با ایران از زبان چامسکی»، دسترسی در: <https://www.irinn.ir/fa/news/125343>، ۱ مهر ۱۳۹۴.
- الطایی، نجاح عطا. سیر اندیشه ملی‌گرایی از دیدگاه اسلام و تاریخ، ترجمه عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۹.
- طلوعی، محمود. «در آینه زمان»، مجله بخارا، ش ۸۰، فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۰، ص ۶۳۷.
- علم، امیراسدالله. گفت‌وگوهای من و شاه؛ خاطرات محرمانه امیراسدالله علم، تهران، طرح نو، ۱۳۷۱.
- فردوست، حسین. ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۷۱.
- فوران، جان. مقاومت شکننده، ترجمه احمد تدین، تهران، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۹۰.
- فورد، هنری. یهود بین الملل، ترجمه علی آرش، تهران، مؤسسه فرهنگی پژوهشی ضیاء اندیشه، ۱۳۸۲.

قاسمی، صالح. کارنامه شیطان: جنایات ایالات متحده امریکا در ایران، تهران، سلمان پاک، ۱۳۹۵.

قمری وفا، مرتضی. براندازی در سکوت؛ آسیب‌شناسی دوران گذار به جامعه مردم‌سالار دینی (۱۳۸۰-۱۳۶۸)، تهران، کیهان، ۱۳۸۱.

کاتوزیان، محمدعلی. اقتصاد سیاسی ایران، ترجمه محمدرضا نفیسی و کامبیز عزیزی، تهران، مرکز، ۱۳۷۲، ص ۳۷۴-۳۷۵. _____ . اقتصاد سیاسی ایران از مشروطیت تا پایان سلسله پهلوی، ترجمه محمدرضا نفیسی و کامبیز عزیزی، تهران، مرکز، ۱۳۷۴.

کدیور، جمیله. رویارویی انقلاب اسلامی ایران و امریکا، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۴.

کفاش، محمد. عملکرد سازمان سیا در قبال جمهوری اسلامی ایران، قم، دانشگاه معارف اسلامی، ۱۳۹۸. گازیوروسکی، مارک ج. سیاست خارجی امریکا و شاه، ترجمه فریدون فاطمی، تهران، مرکز، ۱۳۷۱.

«مأموریت بهائیت، برپایی جنگ روانی بر ضد ایران است»، دسترسی در: <https://montazer.ir/content>، ۱ تیر ۱۳۹۵.

محمدی، مسعود. ارزیابی و تحلیل عملیات رسانه‌ای غرب علیه جمهوری اسلامی ایران؛ مروری بر صدای امریکا، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۹.

- مسجدی آرانسی، مصطفی. «هفت رسانه فارسی زبان که با پول سعودی کار می کنند»، دسترسی در: <https://plus.irna.ir/news/83450819>، ۴ شهریور ۱۳۹۸.
- موسوی خمینی، سید روح الله. صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^{علیه السلام}، ۱۳۷۸.
- مولوی وردنجانی، عیسی. راز یک عمر دشمنی با ایران، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۱.
- میرچراغ خانی، حسین. استقلال ایران در جهان امروز، قم، زمزم هدایت، ۱۴۰۰.
- نراقی، یوسف. «نخبگان نظامی و سیاسی عصر پهلوی (۱)»، مجله دانش انتظامی، ش ۱، بهار ۱۳۷۸، ص ۱۴۹.
- نفیو، ریچارد. هنر تحریم ها نگاهی از درون میدان، تهران، مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۹۷.
- هایزر، رابرت. مأموریت به تهران، ترجمه نعمت الله عاملی، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۱.
- هوشنگ مهدوی، عبدالرضا. سیاست خارجی ایران در دوران پهلوی، تهران، البرز، ۱۳۷۳.
- هویدا، فریدون. سقوط شاه، ترجمه حسین ابوترابیان، تهران، اطلاعات، ۱۳۹۵.
- واعظی، حسن. ایران و امریکا؛ بررسی سیاست های امریکا در ایران، تهران، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱.

<https://defapress.ir/fa/news/316295>.

<https://per.euronews.com/2017/08/09/henry-kissinger-chaos-and-order-in-a-changing-world-iran-empire>.

<https://www.alef.ir/news/4000201095.html>.

<https://www.farsnews.ir/news/14000215000764>.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/04/20/2052024>.

Ramazani ,Roahollah k, Iran Foreign Policy, 1911-1973

Charlottesville, University Press of Virginia, 1975, p341.

